

Rapport

Utdanningsreform for brann- og redningstjenesten

Utgitt av: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) 2006

ISBN:

Grafisk produksjon: Capella Media A.S

Trykk: Allkopi

Utdanningsreform for brann- og redningstjenesten

Utarbeidet av *prosjektgruppe for utredning av utdanningsreform for
brann- og redningstjenesten*, nedsatt gjennom mandat fastsatt av
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap 3. april 2006.

Innhold

Sammendrag	5
1 Innledning	7
1.1 Bakgrunn	7
1.2 Oppdrag og mål	7
1.3 Organisering	8
1.4 Metode og datagrunnlag	8
2 Dagens utdanning av brann- og redningspersonell	9
2.1 Kvalifikasjonskrav	9
2.2 Utdanning av brann- og redningspersonell	9
3 Utdanning i andre land	11
3.1 Sverige	11
3.2 Danmark	12
3.3 Finland	13
4 Oppgaver og kompetansemessige konsekvenser	17
4.1 Dagens oppgaver	17
4.2 Fremtidige oppgaver	18
4.3 Kompetansemessige konsekvenser	19
5 Tilpasning til offentlig utdanningssystem	21
5.1 Videregående utdanning	21
5.2 Fagskoleutdanning	22
5.3 Høyere utdanning	23
5.4 Vurdering av et fremtidig utdanningssystem	24
6 Utdanningsbehov og forslag til utdanningsmodell	27
6.1 Utdanningsbehov	27
6.2 Grunnutdanning	27
6.3 Lederutdanning	30
6.4 Gradsutdanning	31
7 Utdanningskapasitet	33
7.1 Grunnutdanning	33
7.2 Lederutdanning	34
8 Alternative organisasjons- og driftsformer	35
8.1 Grunnutdanning	35
8.2 Lederutdanning	36

9	Konsekvenser ved implementering av ny utdanningsmodell.....	37
9.1	Norges brannskole	37
9.2	Økonomi	37
9.3	Lærekrefter	39
9.4	Læreplaner	39
9.5	Kvalifikasjonskrav	39
9.6	Overgangsordninger	39
9.7	Rekruttering til brannvesenet – yrkesbetegnelse	40
9.8	Markedsføring	40
Vedlegg 1	– Litteraturliste	41
Vedlegg 2	– Investeringer ved Norges Brannskole	43
Vedlegg 3	– Særmerknad fra KS	45

Sammendrag

Flere oppgaver, større kompleksitet i hendelsene, og mer krav til samhandling stiller ansatte i brannvesenene overfor nye kompetanseutfordringer. Det brannfaglige miljøet og de ansattes organisasjoner har over lengre tid gitt uttrykk for behovet for en mer allsidig utdanning forankret i det ordinære utdanningssystemet, på lik linje med annen fagutdanning i dag. På bakgrunn av dette opprettet Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap med utgangspunkt i tildelingsbrevet fra Justis- og politidepartementet for 2006 en prosjektgruppe for å utrede den fremtidige utdanningen av brann- og redningspersonell.

Prosjektgruppen har beskrevet dagens og fremtidige arbeidsoppgaver og vurdert de kompetansemessige konsekvenser som fremkommer både på det forebyggende og beredskapsmessige området. Nye typer risiko og sårbarhet i det moderne, komplekse, høyteknologiske og globaliserte samfunn krever stadig mer av tilsatte i brann- og redningstjenesten. Prosjektgruppen legger vekt på at fremtidens personell skal ha kompetanse til å arbeide innenfor brann- og redningstjenestens område med ulykkesforebyggende og skadebegrensende tiltak, gjennomføre redningsinnsatser og følge opp redningsinnsatser. Prosjektgruppen ser det som viktig å utvikle dagens oppgaveportefølje i takt med utviklingen i samfunnet – endrede samfunnsstrukturer, teknologisk utvikling samt endringer i ulykkens art og omfang. Et viktig aspekt er forståelse for egen rolle i samfunnets sikkerhets- og beredskapsarbeid og ha et helhetssyn av samfunnets arbeid innen området beredskap mot ulykker. Kunnskaper om de ulike sikkerhets- og beredskapsaktører, evne til samvirke og tverrsektorielt arbeid er således viktig.

Dagens utdanningssystem for personell til de kommunale brann- og redningsvesen er å betrakte som en form for etatsutdanning. Prosjektgruppen anbefaler å legge grunn- og lederutdanningen inn under det offentlige utdanningssystemet.

Prosjektgruppen skisserer en heltids grunnutdanning i *brann- og redningsteknikk* over to år med utplassering i arbeidslivet. Grunnutdanningen legges på fagskolenivå i henhold til Lov om fagskoleutdanning. Bestått utdanning gir eksamen i brann- og redningsteknikk og gir kompetanse for å utføre beredskaps- og forebyggende arbeid i den kommunale brann- og redningstjeneste. Utdanning skal også gi kompetanse for å kunne arbeide med risikovurderinger, forebyggende og beredskapsmessige tiltak ved andre kommunale eller statlige virksomheter samt innenfor næringslivet.

Prosjektgruppen vurderer Norges brannskole som en framtidig fagskole i henhold til Lov om fagskoler, og som tilbyr av den grunnutdanningen som foreslås. Prosjektgruppen anser det som sentralt at Norges brannskole videreutvikler og kvalitetssikrer utdanningsvirksomheten i nær kontakt med nasjonale og internasjonale fag- og forskningsmiljøer samt kommunale brann- og redningsvesen. For kontinuerlig kompetanseheving innen brann og redningstjenesten er det av stor betydning at Norges brannskole sammen med kommunale brann- og redningsvesen videreutvikler etterutdanningstilbud som kan gjennomføres både ved Norges brannskole og regionalt. Prosjektgruppen er av den oppfatning at Norges brannskole er et så innarbeidet navn og merkevare at det bør beholdes.

Den nye grunnutdanningen vil føre til økt behov for lærekrefter og utvikling av undervisningsmetoder. Det må legges til rette for etter- og videreutdanning av dagens lærekrefter, samtidig som det fokuseres på nyrekruttering av lærekrefter til denne utdanningen.

Det anses som en fordel både for studiesituasjonen og for den framtidige yrkesutøvelsen at studentene til grunnutdanningen rekrutteres fra forskjellige linjer i den videregående skolen og med både fagbrev og studiekompetansebakgrunn.

Prosjektgruppen ser det som naturlig at lederutdanning gjennomføres på høyskole-/universitetsnivå. For å ivareta lederstillinger i brann- og redningstjenesten er det behov for ytterligere kompetanse innen beredskapsarbeid, forebyggende arbeid og ledelse. Prosjektgruppen skisserer ett modulbasert kurs som gir kompetanse til å søke lederstillinger i brann- og redningstjenesten. Kurset skal bygge på fagskoleutdanningen i brann- og redningsteknikk. Utdanningslengde skal være 60 studiepoeng (tilsvarende ett år fulltids-

studium). Utdanningen må kunne gjennomføres som fulltidsstudium eller som deltidsstudium basert på en blanding av nettbasert undervisning og samlinger. Prosjektgruppen skisserer også videre studier fra grunnutdanning på fagskolenivå til høyere utdanning på høyskole- og universitetsnivå. Prosjektgruppen anser det som sentralt at DSB og Norges brannskole sammen med partene i arbeidslivet, fag- og forskningsmiljøer og aktuelle utdanningsinstitusjoner (høgskoler og universiteter) videreutvikler og kvalitetssikrer leder- og gradsutdanning innen brann og redning.

Prosjektgruppens mindretall bestående av KS ønsker primært grunnutdanning på fagopplæringsnivå og lederutdanning på høyskolenivå. Sekundært grunnutdanning på høyskolenivå, for eksempel samordnet med politiutdanningen.

Det faglige innholdet i undervisningen er i denne rapporten angitt i grove trekk. Et sentralt element er utarbeidelse av konkrete læreplaner for de enkelte kurs og fagtemaer. Dette arbeidet bør igangsettes så snart valg av utdanningsmodell er gjort. Det er av stor viktighet at dette arbeidet gjøres i nært samarbeid mellom fagskolenivået og høyskolenivået for å sikre en god kontakt og sammenheng mellom de to nivåene.

Det er nødvendig å organisere overgangen fra nåværende etatsskolesystem til en framtidig utdanningsmodell. Alternativet med å la «gammel» utdanning gå parallelt med ny utdanningsmodell i ett, eventuelt to år bør utredes nærmere. Det må videre utredes hvordan overgangsordningene for personell med «gammel» utdanning som ønsker det kan gis et tilbud for å oppdatere seg til den kompetansen som ligger i ny utdanningsmodell.

Prosjektgruppen har kommet frem til et årlig utdanningsbehov for grunnutdanning på 120 personer der en andel ansettes i andre virksomheter enn den kommunale brann- og redningstjeneste. Utdanningsbehovet for lederutdanning må vurderes nærmere i det videre arbeid med utdanningsreformen. Prosjektgruppen mener branningeniør, bygningsingeniør eller andre med relevante høyskole/universitetsutdanninger med nødvendig tilleggsgutdannelse fortsatt skal kunne tilsettes i brann- og redningstjenesten.

Prosjektgruppen tar utgangspunkt i at utdanningen innen brann og redning skal være et offentlig ansvar. I sammenheng med forslaget om grunnutdanning på fagskolenivå og lederutdanning på høyskolenivå anser prosjektgruppen at det er et statlig ansvar å besørge finansieringen av utdanningen. En ny utdanningsmodell vil føre til økte investerings- og driftskostnader for staten. Kommunene vil med ny utdanningsmodell ikke lenger få reise-, oppholds- eller vikarkostnader for sine ansatte. Kommunene vil heller ikke få kostnader med å gjennomføre toårig internopplæring av nyansatte i brann- og redningsvesen. Kommunen må med ny utdanningsmodell fortsatt påregne utgifter til etter- og videreutdanning for sine ansatte for at disse til enhver tid opprettholde et kvalitativt og forsvarlig kompetansenivå. Prosjektgruppen mener den enkelte student/elev selv må bekoste reise-, kost- og oppholdsutgifter på lik linje med annen utdanning lagt inn under det offentlige utdanningssystemet, for eksempel gjennom lån i Statens lånekasse.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Flere oppgaver, større kompleksitet i hendelsene, og mer krav til samhandling stiller ansatte i brannvesenene overfor nye kompetanseutfordringer. Et godt, moderne og bredt utdanningstilbud vil derfor i fremtiden være av stor betydning.

Det brannfaglige miljøet og de ansattes organisasjoner har over lengre tid gitt uttrykk for behovet for en mer allsidig utdanning forankret i det ordinære utdanningssystemet, på lik linje med annen fagutdanning i dag.

NOU 1992:22, «Fremtidig utdanning av personell til de kommunale brannvesen», som ble avgitt 29. april 1992, konkluderte med at utdanning til brannkonstabel i fremtiden burde bli allment tilgjengelig, slik at den enkelte kan søke opptak på Norges brannskole, og eventuelt også tegne lærlingkontrakt uten å være ansatt i et brannvesen på forhånd. Utvalget mente også det måtte bli mulig for den enkelte brannkonstabel å søke til befalsutdanning på eget initiativ, og for egen kostnad, for å kunne konkurrere om opprykksstillinger i eget eller andre brannvesen.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har i strategisk plan for 2005-2008 uttalt at DSB skal stille krav slik at brannvesenet styrkes som den viktigste tekniske redningsressursen overfor et bredt spekter av hendelser, herunder utvikle utdannings- og øvingskonsepter som sikrer at brann- og redningsvesen har relevant og god kompetanse. DSB ønsker i strategiperioden å iverksette samarbeidsprosjekter med relevante høyskoler, samt fag- og forskningsmiljøer for å utvikle skolene (Norges brannskole, Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesentre og Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap) og legge til rette for opplæringstilbud med mulighet for studiepoeng. DSB vil også utrede krav til læreplaner og eksamenssystem for utdanning av heltidsbrannkonstabel innenfor det ordinære utdanningssystemet.

I tildelingsbrevet fra Justis- og politidepartementet for 2006 har direktoratet fått i oppgave å utrede den fremtidige utdanningen av heltids brann- og redningspersonell, og utredningen skal foreligge departementet 1. desember 2006.

1.2 Oppdrag og mål

Utredningen skal:

1. beskrive hvilke oppgaver den kommunale brann- og redningstjenesten står overfor i dag, og hvilke oppgaver den kan tenkes å bli stilt overfor de nærmeste 10 – 15 år
2. vurdere de kompetansemessige konsekvenser av oppgavene som fremkommer under pkt.1, både på det forebyggende og beredskapsmessige området
3. angi behovet for utdanning og legge fram forslag til utdanningsmodell som møter dette behovet
4. vurdere en mulig tilpasning til det offentlige skoleverket, med spesiell vekt på fagskoleutdanning for mannskaper og høgskoleutdanning for ledere
5. angi hvilken kapasitet et framtidig utdanningssystem bør ha
6. foreslå alternative organisasjons- og driftsformer for utdanningen
7. beskrive hvordan en best kan utnytte de ressurser som settes inn på området i dag
8. gi en oversikt over de praktiske, administrative, juridiske og økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og den enkelte student/elev
9. gi en overordnet anbefaling om videre fremdrift/implementering av ny utdanningsmodell

1.3 Organisering

Utreddningen ble organisert med en prosjektgruppe og en styringsgruppe.

Prosjektgruppen:

- Seniorrådgiver Hans E. Moholt, DSB/Kompetanseenheten, leder
- Rådgiver Roger Kolbotn, DSB/Kompetanseenheten, sekretær
- Seksjonsleder Einar Pedersen, DSB/Norges brannskole
- Overingeniør Vera Lisa Opsahl, DSB/Brann og redningsenheten
- Pål Linberg, Fagforbundet/Norsk Brannmanns forum
- Trond Busterud, Brantjenestens yrkesorganisasjon
- Christine Norum, KS
- Anne Hjort, Norsk brannbefals landsforbund
- Bjarne Christian Hagen, Høgskolen Stord/Haugesund

Styringsgruppen besto av avdelingsledelsen i Avdeling for brann, redning og sivilforsvar (BRS) og direktør ved Norges brannskole:

- Avdelingsdirektør Finn M. Andersen
- Avdelingsleder Arnstein Pedersen
- Avdelingsleder Hans Kristian Madsen
- Avdelingsleder Ragnar Bøe
- Direktør Per Stølan

1.4 Metode og datagrunnlag

Prosjektgruppen har hatt åtte møter. I tillegg har lederen og sekretæren hatt ett møte med styringsgruppen. Tilbakemelding fra styringsgruppen har blitt behandlet i prosjektgruppen. Alle møtereferatene er distribuert til prosjektgruppen og styringsgruppen.

Prosjektgruppen fremla delrapporter for styringsgruppen 1. juni og 6. september 2006.

Prosjektgruppen har foretatt studieturer til Räddningsverket i Sverige og Norges brannskole. Leder av prosjektgruppen har besøkt Beredskabsstyrelsen i Danmark. Videre har prosjektgruppen søkt bistand fra relevante fagmiljøer og myndigheter; Høgskolen Stord/Haugesund, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), Kunnskapsdepartementet og Politihøgskolen.

Prosjektgruppen har ellers i stor grad benyttet seg av kompetansen fra organisasjonene (Fagforbundet/Norsk Brannmanns forum, Brantjenestens yrkesorganisasjon, KS og Norsk brannbefals landsforbund) gjennom deltakerne i prosjektgruppen og i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap for øvrig.

Prosjektgruppen har i prosjektperioden gjennomgått litteratur som har vært relevant for prosjektet, blant annet tidligere prosjektrapporter, stortingsmeldinger, med mer (Se Vedlegg 1 - Litteraturliste).

2 Dagens utdanning av brann- og redningspersonell

2.1 Kvalifikasjonskrav

Kravene til utdanning og kompetanse for de ulike stillingskategorier framgår av forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen, fastsatt 26. juni 2002. Forskriften stiller krav til kompetanse avhengig av dimensjoneringsgrunnlag og om tjenesten er på hel- eller deltid. Det foreligger også veiledning til forskriften.

2.2 Utdanning av brann- og redningspersonell

Norges Brannskole er den sentrale utdanningsinstitusjonen for utdanning av personell til de kommunale brannvesen og skal i dag betjene ca. 3500 heltidsansatte i brannvesenet og ca. 9100 deltidsansatte (Ressursoversikt for brannvesen 2005, DSB).

Dagens utdanning av brann- og redningspersonell er å regne som en etatsopplæring, og retter seg først og fremst mot personell som er tilsatt i et brann- og redningsvesen. I utdanningen kan en skille mellom:

- Yrkesutdanning (grunnkurs)
- Lederutdanning (beredskapsutdanning)
- Spesialutdanning (spesialkurs)

2.2.1 Yrkesutdanning

Dagens yrkesutdanning for brann- og redningspersonell i Norge skal gjennomføres i samsvar med læreplaner som imøtekommer de krav til kvalifikasjoner som er fastsatt i forskrift og i henhold til læreplaner fastsatt av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Norges Brannskole skal gi tilbud om yrkesutdanning fastsatt i medhold til forskrift. DSB kan imidlertid godkjenne yrkesutdanning fra annen utdanningsinstitusjon.

I forskriften er det stilt kompetansekrav i form av yrkesutdanning for brannkonstabel, operatør på nødalarmeringssentral og personell som skal arbeide innen forebyggende brannvern.

Grunnutdanningen for brannkonstabel i yrkesbrannvesen består av to års teoretisk og praktisk opplæring i brannvesen og et nettbasert kurs i brannvern i regi av Norges brannskole. Målet er å gi grunnleggende kunnskaper til bruk i den daglige tjenesten. Den praktiske delen foregår i brannvesenet i form av kurs og øvelser. For brannkonstabeler avsluttes opplæringen med et grunnkurs på åtte uker ved Norges brannskole.

2.2.2 Lederutdanning

Også lederutdanning gjennomføres i samsvar med godkjente læreplaner (se over) og fastsatte opptakskrav. Opptakskrav kan både være bygd på foregående yrkesutdanning og/eller utdanning som ingeniør eller annen relevant høyskoleutdanning.

Forskriften stiller krav til:

- Utrykningsleder
- Leder for beredskapsavdeling
- Leder for forebyggende avdeling
- Overordnede vakt
- Brannsjef

2.2.3 Spesialutdanning

Forskriften stiller ikke spesifikke krav til gjennomført spesialutdanning, men understreker at kommunen har ansvar for at alt personell i brannvesenet har tilfredsstillende kvalifikasjoner til å løse de oppgaver det kan forventes å bli stilt overfor. En del spesialutdanningskurs er innbygd som moduler innen yrkes- eller lederutdanning.

Norges brannskole tilbyr spesialutdanning (kurs) på en rekke områder, herunder:

- Røykdykking
- Kjemikalievern
- Skadestedsledelse
- Instruktørutdanning
- Veilederutdanning
- Service- og vedlikehold av håndbrannsløkkere

3 Utdanning i andre land

3.1 Sverige

3.1.1 Utdanningsansvarlig

Räddningsverket har ansvaret for utdanning innen brann- og redning samt feierutdanning i Sverige. Videre har organisasjonen avsvaret for videreutdanning innen redningstjeneste, tilsyn, forebyggende arbeid og systematisk sikkerhetsarbeid samt påbyggingsstudie i redningstjeneste for branningeniører.

3.1.2 Grunnutdanning – Skydd mot Olyckor

Sverige har i løpet av de siste årene endret sin utdanningsmodell for brann- og redningspersonell. Tidligere utdanningsmodell var basert på egen etatsopplæring tilsvarende den som finnes i Norge i dag. Den nye utdanningsmodellen, kalt Skydd Mot Olyckor (SMO), er en toårig utdanning der studenter selv må søke og bekoste sin egen utdanning.

SMO gir grunnleggende kompetanse innen beredskap og forebygging på hele brann- og redningsområdet. SMO gir et større fokus på det forebyggende arbeidet enn fra den tidligere etatsutdanningen. Utdanningen er bred og det er lagt opp til at uteksaminerte skal kunne arbeide innen statlig og kommunal forvaltning, samt private organisasjoner, herunder gjøre risikoanalyser og utarbeide sikkerhetsrutiner.

Den toårige utdanningen skjer i ulike teoretiske og praktiske moduler, for eksempel gjennom teoretiske forelesninger, seminarer og innleverte gruppearbeider og praktiske øvelser som utgår fra virkelige situasjoner som venter i arbeidslivet.

Studentene vil i løpet av utdanningen være utplassert et halvt år hos ulike arbeidsgivere. Utplasseringen er delt i to perioder. Den første perioden er innrettet mot brann og redning og gjennomføres på en kommunal brann- og redningsstasjon. Den andre perioden fokuserer på forebyggende arbeid og kan gjennomføres i statlige, kommunale eller private organisasjoner.

Krav for å komme inn på utdanningen er studiekompetanse fra videregående, ha god fysisk form, være fullt frisk (Svensk arbeidsmiljølovs krav for røyk- og kjemikaliedykking), være svømmedyktig og ha kjørekort for personbil. Utdanningen gir en eksamen i beredskap og forebygging og de fire første kullene ble uteksaminert sommeren 2005.

3.1.3 Videreutdanning

Räddningsverket har tre kurs for videreutdanning for å møte de behov som finnes i statlig, kommunal og privat virksomhet. Hvert av kursene har moduler der disse modulene kan tas i sammenheng eller hver for seg. Samfunnsinnrettet sikkerhetsarbeid har en modul for metoder og en modul for strategier spesielt innrettet mot kommunalt sikkerhetsarbeid. Videreutdanning innen Redningstjeneste gir kompetanse innen redningsledelse. Kurset er inndelt i tre moduler som går fra grunnkurs i redningsledelse, via modul for mer komplekse redningsinnsatser til fordypning for innsatser som stiller store krav til ledelse og samvirke. Tilsyn og forebyggende arbeid fokuserer på tilsyn med hensyn til lov om SMO og lov om brannfarlige og eksplosive varer. Kurset er inndelt i to moduler, en modul for enklere objekter og en modul for mer komplekse objekter.

Räddningsverket har videreutdanning i redningstjeneste for branningeniører utdannet fra Lunds Tekniske Høgskole. I utdanningen for studentene kompetanse med å arbeide som redningsleder i den kommunale redningstjenesten.

For hvert kurs finnes krav til studentene. Kursene innenfor videreutdanning gjennomføres på skole og på distanse. Kurset Redningstjeneste gjennomføres i sin helhet på skole.

3.1.4 Utdanningsinstitusjoner

Ledelse av Räddningsverket utdanningsvirksomhet er sentralisert i Karlstad. Selve utdanningen foregår ved en av Räddningsverkets fire skoler. Skolene har ulike ressurser i form av lærere, lokaler og øvingsfelt.

Räddningsverket utarbeider lover og forskrifter innenfor utdanningsområdet, utarbeider læreplaner og har det overordnede og budsjettmessige ansvaret for så vel lærekrefter som maskinpark ved de respektive skolene.

3.1.5 Økonomi

Utdanningsreformen i Sverige har ført til økte kostnader for staten i det utdanningstiden har økt fra åtte uker til to år. Dette krever blant annet flere lærekrefter og økt behov for hjelpemidler. Staten har også fått økte kostnader når det gjelder forsikring av studentene. Kostnadene for kost/losji, reise og lønn under utdanning var tidligere betalt av kommunene. Disse kostnadene er nå overført til studenten. Studenter har krav på studielån i utdanningsperioden.

3.1.6 Erfaringer

Räddningsverket har fått erfaringer innen blant annet planlegging, ressursutnyttelse, kompetansebehov og måltolkning i forbindelse med de første fire kullene som ble uteksaminert våren 2005. Räddningsverket vil bruke mer ressurser på markedsføring overfor potensielle arbeidsgivere innen privat sektor. Det er et ønske å få en større andel kvinner til å søke på studiet Skydd mot Olyckor.

3.2 Danmark

3.2.1 Utdanningsansvarlig

Beredskabsstyrelsen ved uddannelseskantoret er som myndighet og rådgiver ansvarlig for brann-, rednings- og beredskapsutdanningen i Danmark. Gjennom Bestemmelser for uddannelse reguleres utdannings- og opplæringsvirksomheten i kommunene, ved de statlige beredskapssentrene og ved Beredskabsstyrelsens egne skoler. Dette gjelder både for grunnutdanningen til brannmann (manuelt nivå) og for mellomleder- og ledernivå. Et særtrekk ved den danske utdanningen er at det er lik utdanning for alt redningspersonell enten det er statlig, kommunalt eller privat ansatt eller det er vernepliktig personell. Kursplanene fra Beredskabsstyrelsen er til dels svært detaljerte, ned på timeplannivå.

3.2.2 Grunnutdanning

De som skal tilsettes som hel- eller deltids brannmann må på forhånd ha gjennomgått et 12 timers grunnkurs i førstehjelp. En nyansatt brannmann skal, før han inngår i vaktlaget, ha gjennomgått et 37 timers grunnkurs innsats. Tidligst ett år etter men senest tre år etter gjennomføres en såkalt funksjonsutdanning på 148 timer, og kandidaten er dermed, etter en bestått praktisk/muntlig prøve, fullverdig brannmann. Utdanningen fram til brannmann (manuelt nivå) foregår enten i kommunene, Falcks Redningskorps eller ved et av de statlige beredskapssentrene (vernepliktige).

3.2.3 Mellomleder- og lederutdanning

Det neste skritt er utdanning til holdleder som best kan sammenlignes med dagens utrykningsleder i Norge. Før man kan starte denne utdanningen må det etter fullført grunnutdanning gjennomføres et hjelpeinstruktørkurs på 37 timer, og selve holdlederutdanningen er på 10 + 25 dager. Denne utdanningen foregår på Beredskabsstyrelsens Tekniske Skole i Tinglev og veksler mellom teoretisk undervisning og løsning av praktiske, taktiske og operative oppgaver.

For å gå videre med utdanning til innsatsleder kan man ta et forkurs til innsatsleder del 1 på 5 dager (ikke obligatorisk) før man begynner på innsatslederkurs del 1 som er på 10 dager, og foregår på Beredskabsstyrelsens tekniske skole i Tinglev. Etter dette kurset kan man praktisere som innsatsleder i ett år før man eventuelt går videre med forkurs til innsatsleder del 2 (ikke obligatorisk).

Innsatslederkurs del 2 gjennomføres ved Bernstorff Slot, Beredskabsstyrelsens Center for Lederuddannelse og er på 5 dager og veksler mellom teori og praktiske øvelser. Formålet med denne utdannelsen er å oppdatere og øke deltakernes viten og ferdigheter slik at de kan virke som innsatsledere under alle former for innsats.

3.2.4 Videreutdanning

Ledere og mellomledere kan søke videre utdanning etter ønske og behov. Beredskabsstyrelsens skoler tilbyr etter- og videreutdanningskurs innen emner som Brannteknisk grunnkurs, Brannteknisk byggesaksbehandling, Brannforløp og overtenning, Faginstruktør og andre typer instruktørkurs.

3.2.5 Utdanningsinstitusjoner

Grunnutdanningen forgår som tidligere nevnt enten i kommunene (kommunalt samarbeid), ved de statlige beredskapssentrene (vernepliktige) eller ved Falck Redningskorps, alt etter ansettelsesforhold. Mellomleder- og lederutdanningen og etter- og videreutdanningen foregår i hovedsak ved Beredskabsstyrelsens Tekniske Skole i Tinglev, ved Beredskabsstyrelsens Højskole i Snekkersten eller ved Bernstorff Slot, Beredskabsstyrelsens Center for Lederuddannelse i København.

3.2.6 Økonomi

Det er kommunal finansiering av utdanningen på manuelt nivå, men staten yter tilskudd til denne utdanningen. Utdanningen av ledere (fra holdleder og videre) er statlig finansiert.

3.3 Finland

3.3.1 Utdanningsansvarlig

Brann- og redningstjenesten i Finland er underlagt Innenriksdepartementet. Utdanningen gjennomføres ved det finske redningsinstituttet i Kuopio, en skole som er en av det mest moderne av sitt slag i Europa.

En stor og viktig del av utdanningen er akuttmedisin fordi alle finske brannfolk også er ambulansepersonell. I tillegg til hovedutdanning til brannmann, utrykningsleder og brannbefal/branningeniør, tilbyr skolen flere spesialkurs. Årlig utdannes 500 elever i hovedutdanningene.

3.3.2 Utdanning til brann- og redningspersonell

Utdanningene er klassifisert etter det europeiske ECTS-systemet (European Credit Transfer System) som er et felles europeisk omregningssystem for godkjenning og overføring av fag og vekttall.

Grunnutdanningen går over 60 uker (ett og et halvt år). Opptakskravene er:

- 18 år
- eksamen fra gymnas, videregående skole eller treårig yrkesutdanning. Gymnas inneholder tre år med realfag og gir vekttall
- fysisk og psykisk frisk
- førerkort klasse BC

Fysisk test skal ha vært gjennomført før man søker utdanningen. Søknaden til utdanningen er stor og det

legges vekt på vitnemål fra skole, arbeidslivserfaring, interesse for yrket samt den fysiske testen. Til hver elevplass er det seks søkere. Dobbelt så mange som skal tas inn, blir kalt inn til en siste test. De må gjennomføre følgende tester:

- Coopertest (minimumskrav 2.800 meter)
- Svømmetest (minimum 200 meter på 5 minutter)
- Test for høydeskrekke og klaustrofobi
- Psykisk test hvor man tester stresstoleranse, selvbeherskelse, læreevne og teknisk innsikt.
- Skriftlige og praktiske tester

Den 60 uker lange utdanningen starter med et 9 ukers grunnkurs som inneholder blant annet forvaltningslære, psykologi, idrett og grunnleggende datakunnskap. Deretter starter man på den 51 uker lange yrkesutdanningen hvor 24 uker er brann/redning, 20 uker er grunnleggende akuttmedisin og 7 uker er forebyggende arbeid.

De 24 ukene med brann og redning er delt opp i brannfysikk (1 uke), slokke- og redningsteknikker (16 uker), farlig gods (3 uker), ledelse av brann- og redningsinnsatser (3 uker) og samband/alarmsentralvirksomhet (2 uker).

Rundt 70 % av utdanningen er praktisk. Den praktiske delen inkluderer røykdykking, tauredning, vannredning, trafikkulykker, væske- og gassbranner, dyreredning, pipebranner, røykventilasjon, skogbranner, glattkjøring og ulykker med jernbane, fly m.m.

3.3.3 Utdanningen til utrykningsleder (underbefal)

Utdanningen går over 45 uker (ett år). For å komme inn på utdanningen må man ha jobbet minimum to år i en brann- og redningstjeneste etter at man avsluttet utdanningen som brann- og redningspersonell. De som starter på denne utdanningen må søke seg permisjon fra sin brann- og redningstjeneste og reise til Kuopio for å gjennomføre den ett år lange utdanningen der. De har ingen lønn under utdanningen, men utdanningen er gratis, det gjelder også mat og losji. En del har økonomisk støtte fra arbeidsgiver under utdanningen.

Utdanningen er delt opp i 11 ukers basisfag som består av blant annet finsk, datakunnskap, idrett, administrasjon og ledelse. Den yrkesmessige delen av utdanningen på 34 uker er inndelt i forebyggende arbeid (8 uker), ledelse av redningsenhet (21 uker), samfunnsmessig beredskap (1 uke) og elevoppgave (1 uke). Den praktiske delen av utdanningen er ca. 40 %.

3.3.4 Utdanning av brannbefal/branningeniører

Utdanningen er på opptil 160 uker (fire år). Utdanningen kan skje enten ved at man har gått den lange linje og gjennomført brannmanns- og utrykningslederutdanning eller man kan ta utdanningen direkte etter videregående skole. Hvis man har fulgt den lange linje, er utdanningen noe kortere.

Utdanningen er delt opp i 31 uker basisfag som består av blant annet finsk, svensk, engelsk, matematikk, fysikk, kjemi, idrett, datakunnskap og ledelse.

Den yrkesmessige delen er inndelt i:

- forebyggende arbeid og risikohåndtering, sikkerhetsplanlegging, brannforebyggende installasjoner/utstyr, miljø sikkerhet og instruktør (24 uker)
- ledelse av redningsarbeid, mediehandtering, farlig gods, akuttmedisin, samband/kommunikasjon (25 uker)
- beredskapssystemet i Finland, sivilforsvaret (4 uker)
- personalledelse, strategisk ledelse, informasjonsteknologi, administrasjon, økonomistyring (20 uker)

- alternative studier som eksempel tilsyn, krisehåndtering (12 uker)
- praksis (20 uker)
- valgfri studier (10 uker)
- elevoppgave (14 uker)

En del av utdanningen skjer i samarbeid med universiteter. Utdanningen kan tas i modulform slik at man kan arbeide samtidig som man utfører studiene.

Ved ansettelse som brannsjef legges det stor vekt på erfaring fra redningstjenesten og i praksis må man derfor ha gått den lange linje.

3.3.5 Økonomi

All utdanning av heltidsmannskaper og befall i Finland er statlig finansiert.

4 Oppgaver og kompetansemessige konsekvenser

4.1 Dagens oppgaver

Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven) av 14. juni 2002 nr. 20 har som formål å verne liv, helse, miljø og materielle verdier mot brann, eksplosjon, ulykker med farlig stoff og farlig gods og andre akutte ulykker.

Alle kommuner har plikt til å etablere og drifte et brannvesen, enten alene eller sammen med andre. Brannvesenet skal sikre at innbyggerne og andre som ferdes i en hver kommune har en sikkerhet i forbindelse med branner og ulykker i tråd med brann- og eksplosjonsvernlovens krav. Loven regulerer brannvesenets forebyggende og beredskapsmessige oppgaver både i fredstid, krise- og krigssituasjoner. Sistnevnte er ny oppgaveportefølje i brann- og eksplosjonsvernloven. Brannvesenet har lokal tilhørighet, utøver hurtig effektiv teknisk innsats, og er den viktigste tekniske førstelinjeinnsatsen i redningstjenesten. Brannvesenets oppgaver følger av lovens bokstav og av lokale eller regionale risiko- og sårbarhetsanalyser. Innsats kan eksempelvis være rettet mot brannsløkking, redningsdykking, utslipp av kjemikalier, frigjøring av omkomne eller skadde, livreddende førstehjelp, tauredning og sikring av et ulykkessted. Derfor øver også brannvesenet regelmessig på de situasjoner det kan bli stilt overfor.

Kommunen skal dokumentere at plikten til å etablere og drifte et brannvesen er oppfylt. Dokumentasjonen, inkludert risiko- og sårbarhetsanalyse, skal sendes sentral tilsynsmyndighet (DSB).

Det er gitt vide fullmakter ved brann og andre ulykkessituasjoner til lederen av brannvesenet, også til utøvelse av politimyndighet. I tråd med Stortingets ønske under lovbehandlingen ble leder av brannvesenet endret til brannsjef i forskriften som utdyper dimensjonering og organisering av brannvesen.

Kommunen skal identifisere og føre fortegnelse over særskilte brannobjekter. I forhold til kommunenes egne særskilte objekter skal det overfor sentral tilsynsmyndighet kunne dokumenteres hvordan kommunen følger opp sitt eieransvar med hensyn til brannsikkerhet.

Kommunen er pålagt å samarbeide om lokale og regionale løsninger av forebyggende og beredskapsmessige oppgaver. Hensikten er å utnytte de samlede ressurser i en region best mulig. En kommune er pliktig (så langt egen beredskap tillater) til å hjelpe enn annen kommune ved hendelser når anmodning om bistand fremsettes.

Kommunene skal samarbeide om felles nødalarmeringssentral. Videre er det tjenesteplikt i brannvesenet og kommunen kan i særskilte tilfeller pålegge enhver person bosatt i kommunen å gjøre tjenesteplikt i brannvesenet dersom det er nødvendig.

Brannvesenet er en viktig del av bredskapen mot akutt forurensning. Beredskapen administreres av et Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning (IUA), og beredskapen er dimensjonert for lokal eller regional kartlagt risiko. Kompetansen til å håndtere akutt forurensning inkluderer også bekjempelse av farlige stoffer. Beredskapen er innrettet mot innsats ved ulykker med industrikjemikalier, ikke terrorhandlinger hvor bruk av masseødelegelsesmidler inngår.

Etter ulykken med Scandinavian Star i 1990, ble det opprettet en egen beredskap for brannvesenets redningsinnsats til sjøs (RITS) ved fem av landets brannkorps (Oslo, Larvik, Kristiansand, Bergen og Bodø). Fra 1999 er det kun Larvik som har hatt en egen avtale om RITS-beredskap. DSB har i en rapport fra 2005 anbefalt at ordningen utvides til en landsdekkende beredskap, som også kan nyttes til andre ulykker til lands og på sjøen. Imidlertid er det ikke lagt et økonomisk grunnlag for dette gjennom St.prp. nr. 1 (2006-2007), og DSB har derfor tilpasset ambisjonen til de økonomiske rammer og vil under ledelse av Norges brannskole gjennomføre en revidering av kompetanseplanen for RITS-beredskap. I dette arbeidet ligger også en vurdering av muligheter for å håndtere andre oppdrag til lands eller til sjøs. DSB vil stille krav til en avtale for de brannkorps som inngår i beredskapen fra 2007.

4.2 Fremtidige oppgaver

Prosjektgruppen legger til grunn at brannvesenet også i fremtiden vil være den offentlige organisasjonen som skal opptre ved alle typer ulykker der det er, eller kan oppstå akutt fare for skade på mennesker, dyr, miljø og materielle verdier. I så måte er dagens oppgaver under kapittel 4.1 i høyeste grad også aktuelle i fremtiden. Prosjektgruppen ser det som viktig å utvikle dagens oppgaveportefølje i takt med utviklingen i samfunnet – endrede samfunnsstrukturer, teknologisk utvikling samt endringer i ulykkens art og omfang. Fremveksten av internasjonal terrorisme, trussel om bruk av masseødeleggelsesmidler, naturskapt uønskede hendelser, følgene av klimaendringer, mulige verdensomspennende epidemier (pandemier), atomulykker og andre viktige fenomen, har betydning for beredskapsarbeidet knyttet både til forebygging og håndtering i tiden fremover. Dette gjenspeiles også gjennom St.meld. nr. 41 (2000-01) Brann- og eksplosjonsvern. Brannvesenet skal utøve den helhetlige funksjonen som det innebærer å være en kommunalt brann- og redningstjeneste. Brann- og redningstjenesten må ha evne til å tilpasse seg samfunnets behov og gjennom fellestrekk mellom ulike hendelser tilpasse anvendelsen av ressursene som er til rådighet.

Et område der det er endringer i anvendelsen av brannvesenets ressurser er antall utrykninger til trafikku-lykker. I løpet av de siste fem år har utrykningene til trafikkulykker økt fra ca 3500 til ca 4900, en økning på nærmere 1400 trafikkulykker. Bare fra 2003 til 2005 er økningen på over 20 %. Brannvesenet er pålagt gjennom brann- og eksplosjonsvernloven å gjøre innsats ved akutte ulykkessituasjoner, blant annet trafikkulykker. Ulykkene er ofte kompliserte, og brannvesenets mannskaper må i svært mange tilfelle frigjøre fastklemt omkomne eller hardt skadde personer fra bilvrak. En fellesnevner for innsats ved trafikkulykker er at arbeidet krever opplæring, mye trening, erfaring, konsentrasjon og praktisk innsikt. Innsatsen kan omfatte brannsløkking, innsats mot kjemikalielekkasjer, frigjøring av omkomne eller skadde, livreddende førstehjelp, sikring av et ulykkessted og også rengjøring og opprydding etter en ulykke. Med økningen i antallet utrykninger til trafikkulykker øker også mengden oppdrag med traumatiske opplevelser og å takle sterke inntrykk som en del av brannvesenet hverdag.

Videre er det behov for en mer effektiv brann- og redningstjeneste ved branner eller eksplosjoner på steder med stor ulykkespotensial, og særlig rettet mot steder hvor det befinner seg mange mennesker eller installasjoner som utgjør kritisk infrastruktur, herunder den omfattende påbegynte og planlagte utbygging av tunneler for vei og jernbane. Det vil innebære at brann- og redningstjenesten i framtiden vil ha behov for større kompetanse om nye bygningstekniske konstruksjoner og innredninger, bruk av nye og mer miljøvennlige materialer som kan innebære større brann- og eksplosjonsrisiko – i det hele tatt kunnskap om den rivende teknologiske utvikling på området.

Store branner, ulykker og katastrofer er komplisert brann- og redningsteknisk, som for eksempel gassulykken på Lillestrøm. Slike ulykker krever kompetent brann- og redningsteknisk personell som er likt organisert uansett i hvilken kommune det er. Brannvesenet må være samtrent med politi, akuttmedisinsk personell og Sivilforsvaret. Beredskaps- og øvelsesplanlegging mellom nødetatene og Sivilforsvaret må derfor styrkes slik at redningskjeden alltid er forutsigbar og robust.

Beredskap mot masseødeleggelsesmidler er et område der brannvesenet har potensial for innsats. Styrking av brannvesenet til å kunne takle hendelser med bruk av masseødeleggelsesmidler betyr økt interkommunalt samarbeid, spesialisert trening og anskaffelse av nytt utstyr. Samvirke mellom brannvesenet og Sivilforsvaret krever felles opplæringstiltak, beredskaps- og innsatsplanlegging og samtrening. I tillegg må det utøves sivilt/militært samarbeid først og fremst ved erfaringsutveksling og kompetanseoverføring på masseødeleggelsesmidler området.

Fra St.meld. nr. 15 (1991-92) Tiltak mot brann var den viktigste strategien en økt satsning på forebyggende arbeid. Dette har ført til en dreining av ressursinnsatsen fra tradisjonell beredskap over på det forebyggende arbeid. St.meld. nr. 41 (2000-01) viser at utviklingen på det forebyggende arbeidet er positiv, men at det er stort uutnyttet potensial. Bedre forebyggende brannvern må gjennomføres i samarbeid med andre aktører, og med et gjennomtenkt forhold til oppgavedeling og rolleforståelse. Dette gjelder i forholdet mellom statlige og kommunale myndigheter, innbyrdes mellom statlige myndigheter og i forhold til andre aktører som Norsk Brannvern Forening, forsikringsselskaper, og bransjeorganisasjoner m.fl. Det vil innebære at

brann- og redningsvesenet i framtiden vil ha behov for større faglig kompetanse, pedagogisk kompetanse og ikke minst breddekompetanse – dvs. inngående kunnskap om andre aktørers oppgaver og roller.

DSBs kommuneundersøkelse fra 2005 viser at 50 % av de beredskapsansvarlige i kommunene ser behov for økt integrasjon av brannvesenet i det øvrige kommunale beredskapsarbeidet. Behovene er knyttet til flere ulike områder som representasjon i kriseledelsen, mer aktiv rolle i Risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) arbeidet og økt deltagelse ved utarbeidelse av sektorplaner og kriseplaner. Både Rådmannsutvalget og KS ledelse ønsker å inkludere brann- og redningstjenesten både i planarbeid, forebyggende arbeid og i pedagogisk arbeid som kommunen har ansvaret for. Tariffpartene har gjennom Hovedtariffavtalen 2006 forpliktet seg til utviklingsarbeid for det kommunale brann- og redningsvesen, sitat:

«Utviklingsarbeide – Branntjenesten

Brannvesenets kompetanse og ressurser er viktige for samfunnets og befolkningens trygghet. Framtidens brannvesen vil møte nye utfordringer og økte samfunnskrav. De sentrale parter erkjenner at brannvesenet står foran store utfordringer, særlig innenfor området forebyggende brannvern. Partene konstaterer med uro den vekst i antall branner, omkomne og skadete mennesker i branner og ulykker. På denne bakgrunn er man enig om å analysere situasjonen, og hver for seg og sammen ta ansvar for å initiere prosesser som skal munne ut i forslag til hvordan den kommunale brann- og redningstjenesten skal møte utfordringene og hva som naturlig vil høre inn under brann- og redningstjenestens kjerneområder. Forebyggende arbeid, inklusive opplysningsarbeid og tilsynsfunksjoner knyttet til brannforebygging vil være naturlige og nødvendige arbeidsoppgaver. Mål for arbeidet må være å forbedre kvaliteten på innsatsen og fremme forslag til tiltak...»

Sett i denne sammenheng er det viktig å se forslag til nye utdanningsmodeller og -metoder i nær sammenheng med ønsket utvikling av brann- og redningstjenestens arbeidsoppgaver i kommunen.

Det forebyggende arbeidet må i større grad være rettet mot tiltak både før og etter ulykker og hendelser. I tillegg til proaktiv virksomhet som tilsyn og informasjonsarbeid er det behov for å samle kunnskap om årsak og virkninger av hendelser. Brannetterforskning, evaluering, analyse, FoU-virksomhet, dokumentasjon og lignende er i så måte viktig forhold å fokusere på.

4.3 Kompetansemessige konsekvenser

Prosjektgruppen legger vekt på at fremtidens personell skal ha kompetanse til å arbeide innenfor brann- og redningstjenestens område med ulykkesforebyggende og skadebegrensende tiltak, gjennomføre redningsinnsatser og følge opp redningsinnsatser.

Et viktig aspekt er forståelse for egen rolle i samfunnets sikkerhets- og beredskapsarbeid og ha et helhetssyn av samfunnets arbeid innen området beredskap mot ulykker. Kunnskaper om de ulike sikkerhets- og beredskapsaktører, evne til samvirke og tverrsektorielt arbeid er således viktig. Brannvesenet skal bidra til å styrke samhandlingen mellom nødetatene, Sivilforsvaret, Forsvaret og andre aktører i den lokale beredskapen og krisehåndteringsevnen. Innføringen av nytt nødnett vil være med på å styrke samhandlingen mellom nødetatene, og utvikle nye relasjoner for kommunikasjon. Incident Command System (ICS) brukes av mange redningsetater over hele verden for å kunne takle en oppskalering av innsatser der det kreves samhandling mellom ulike organisasjoner i det offentlige og private. En eventuell innføring av et slikt system også i Norge vil føre til krav om styrket samhandling.

Det kreves en god forståelse for behovet av systematisk sikkerhetsarbeid og kunnskaper, metoder og verktøy for å bidra til ulykkesforebyggende og skadebegrensende arbeid innen området beredskap mot ulykker. Det legges vekt på videreutvikling av interkommunalt brannvernssamarbeid for en bedre utnyttelse av forebyggende ressurser i kommunene. Videre må ressursene som finnes innen brannvesenene knyttes nærmere det øvrige kommunale beredskapsarbeidet. For brannvesenene vil det stilles krav til økt kompetanse i å søke, granske, vurdere og bearbeide informasjon samt tilegne seg forskningsresultater og nye erfaringer.

Det må være en kontinuerlig utvikling av kunnskaper, metoder og teknikker for å kunne delta i operativ redningstjeneste i så vel hverdagsulykker som under ekstraordinære hendelser, store påkjenninger og høynet beredskap. Brannvesenets beredskap må være slagkraftig og kunne settes inn raskt dersom innsats skal ha en skadereduserende effekt. Kombinert med moderne utstyr, styrket kompetanse, offensiv planlegging og godt utviklede internkontrollsystemer skal brannvesenene selv tilrettelegge for nye innsatsmåter.

Nye typer risiko og sårbarhet i det moderne, komplekse, høyteknologiske og globaliserte samfunn krever stadig mer av tilsatte i brann- og redningstjenesten. Ivaretagelse av helse, miljø og sikkerhet gjennom kompetansegivende utdanning og øvelser er en forutsetning for å møte fremtides utfordringer. Det igjen setter krav til rask omstillingsevne hos utdanningsinstitusjoner og ved kommunale brann- og redningsvesen for å møte framtidens kompetansebehov.

5 Tilpasning til offentlig utdanningssystem

Dagens utdanningssystem for personell til de kommunale brann- og redningsvesen er å betrakte som en form for etatsutdanning. Utdanningen består av en rekke korte fagkurs og bygger vanligvis på et fagbrev eller annen form for videregående utdanning. Se for øvrig kapittel 2.

Hovedtrekket i dagens utdanningsbilde i Norge er at utdanningsnivået er økende og etterspørselen etter utdanning er økende. De politiske ambisjonene er Norge skal bli ett av de mest nyskapende land i verden og at Norge skal være blant de fremste internasjonalt på skole, utdanning og forskning. Det er også et mål at utdanningssystemet skal motivere folk til å skaffe seg ny kunnskap og kompetanse hele livet igjennom. Det antas at etterspørselen etter høyere utdanning vil øke i årene framover. Utdanning er blitt en demokratisk forventning hos ungdom. I framtiden vil det være like normalt for ungdom å ta en eller annen form for høyere utdanning som det tidligere var med videregående opplæring. Et godt utbygd og veldrevet utdanningssystem vil i seg selv føre til økt etterspørsel. God kvalitet og tilgang på utdanning på videregående nivå fører til ønske fra flere om å fortsette utdanningen på fagskole-, universitets- og høyskolenivået, eller å ta etter- og videreutdanning senere i livet. Rekrutteringsgrunnlaget til fagskoler, universiteter og høyskoler øker betydelig gjennom at tilnærmet hele årskullene nå tar videregående opplæring.

Etter prosjektgruppens oppfatning finnes det fire mulige alternativer når det skal foreslås et fremtidig utdanningssystem for grunn- og lederutdanning:

- Videregående utdanning
- Fagskoleutdanning
- Høyere utdanning (høyskole og universitet)
- Kombinasjon av de foregående utdanningene

5.1 Videregående utdanning

Det har vært foreslått å bringe utdanningen av brann- og redningspersonell inn under det ordinære, offentlige skolesystem. Det mest konkrete forslaget finnes i NOU 1992:22 «Framtidig utdanning av personell til de kommunale brannvesen» fra et utvalg oppnevnt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Utvalget så flere interessante trekk ved at denne utdanningen ble lagt inn under daværende Lov om fagopplæring i arbeidslivet: «Ved å legge store deler av utdanningen til det offentlige skoleverk vil en kunne oppnå kompetanse som i større grad er overførbart til andre utdanningsveier. Et fagbrev som brann- og redningsmann vil kunne være relevant for stillinger med sikkerhet som ansvarsområde både offshore og i landbasert industri». Utvalget pekte også på at det under en lærlingordning vil være naturlig med en samordning av brann- og feierfaget.

Utvalget så flere fordeler ved å få yrket inn under det offentlige skolesystem, og et samlet utvalg «vil foreslå at brannkonstabelutdanningen i framtiden blir gjort allment tilgjengelig, slik at den enkelte kan søke opptak på brannskolen, og eventuelt også tegne lærekontrakt uten å være ansatt i brannvesenet på forhånd. Dermed kommer yrker innen brannvesenet mer på linje med andre yrker når det gjelder å kunne velge utdanning og karriere».

Utredningen og forslagene fra utvalget fikk gjennomgående god mottakelse i fagmiljøene under høringen, men forslaget om en ny utdanningsreform ble aldri realisert. En slik reform er avhengig av at alle berørte parter slutter opp om den, og i dette tilfelle var det brannpersonellens organisasjoner som i siste instans ikke bifalt forslaget.

Siden NOU 1992:22 har videregående utdanning gjennomgått store reformer i 1994 (Reform 94) og i 2006 (Kunnskapsløftet). Kunnskapsløftet fører til en rekke endringer i hele opplæringens innhold, struktur og organisering fra første trinn i grunnskolen til siste trinn i videregående opplæring. Målet for Kunnskaps-

løftet er at alle elever og lærlinger skal utvikle grunnleggende ferdigheter og kompetanse for å kunne ta aktivt del i kunnskapssamfunnet. Fra høsten 2006 tilbys studieforbereidende (gir studiekompetanse) og yrkesfaglige (kan gi studiekompetanse etter et påbyggingsår på Vg3) utdanningsprogrammer i videregående opplæring.

Det er Kunnskapsdepartementet som godkjenner alle læreplaner for videregående opplæring. Læreplanene og struktur for yrkesfaglige utdanningsprogram utarbeides i samarbeid med partene i arbeidslivet. Det er fylkeskommunene som har ansvaret for det offentlige tilbud innen videregående opplæring. Det finnes også private videregående skoler. Myndigheter og partene i arbeidslivet har forpliktet seg til å bidra til forsterket kontakt mellom opplæringen i skole og i den enkelte virksomhet, spesielt med tanke på kvalitetsheving av fag- og yrkesopplæringen. Betydelige ressurser og kapasitet legges ned i å øke antallet læreplasser og kompetansehevende tiltak for lærere og instruktører. Midler til kompetanseheving er avsatt på Statsbudsjettet.

Videregående utdanning er støtteberettiget i Statens lånekasse.

5.2 Fagskoleutdanning

I januar 2004 ble fagskoleutdanningen revidert og ny Lov om fagskoleutdanning innført. Loven omfatter korte yrkesrettede utdanningstilbud som bygger på videregående opplæring, oftest yrkesfaglig kompetanse. Loven synliggjør fagskoleutdanningen som en selvstendig og viktig del av det norske utdanningssystemet, og som et reelt alternativ til lengre utdanninger ved universiteter og høyskoler. Fagskoleutdanning er dermed ikke en mellomutdanning mellom videregående og høyere utdanning. Utdanningsminister Kristin Clemet uttalte i en pressemelding ved lansering av loven at «Vi ønsker at korte yrkesrettede utdanningstilbud av god kvalitet skal kunne få en offentlig godkjenning. Dette vil øke statusen til disse utdanningene, og gi studentene større sikkerhet for at tilbudene holder god kvalitet når de gjør sine utdanningsvalg».

Fagskoleutdanningen er et utdanningstilbud som bygger på videregående opplæring (de allmennfaglige og yrkesfaglige studieretningene) eller tilsvarende realkompetanse. Opplæringen må minimum strekke seg over et halvt år og maksimum over to år på heltid. Ved at fagskoleutdanningen blir en formalisert del av utdanningssystemet legges opp til en modell som også finnes i noen OECD-land, blant annet i Sverige. Fylkeskommunene driver de fleste offentlige tilbud på fagskolenivå. Det finnes en rekke private fagskoler med et bredt spektrum av tilbud fra tradisjonell teknisk fagskole, andre yrkesfag og lignende.

Det er Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) som godkjenner utdanningen, jf. Lov om fagskoleutdanning. NOKUT godkjenner og vurderer ut fra følgende kriterier:

- Innsatskvalitet (tilbyders organisering, regulering og ressurser som danner grunnlaget for utdanningstilbudets kvalitet)
- Prosesskvalitet (handler om undervisning og læring, om hvordan lærere og veiledere utfører sitt arbeid og om kvaliteten på samspillet mellom tilbydere, undervisningspersonalet og studentene)
- Resultatkvalitet (det helhetlige læringsutbyttet for studentene, den kompetansen de har oppnådd i løpet av studiet)

Tilbyder har ansvaret for kvaliteten i utdanningstilbudet og skal ha en plan for innholdet i utdanningen og hvordan denne skal gjennomføres. Fagskoleutdanning gir ikke studiepoeng som ved høyskole/universitet, men det enkelte universitet/høyskole kan gi avkortning i studiet som følge av denne utdanningen. Tilbyder skal gi studentene en avsluttende vurdering og sørge for at studentene får dokumentert avsluttende vurdering og fullført utdanning. Studentenes kunnskaper og ferdigheter skal bli prøvd og vurdert på en faglig betryggende måte. Vurderingen av studentene skal bidra til å sikre det faglige nivået ved vedkommende utdanning.

Fagskoleutdanning er støtteberettiget i Statens lånekasse.

5.3 Høyere utdanning

5.3.1 Kvalitetsreformen

Høyere utdanning gjennomgikk en omfattende reform i 2003 (Kvalitetsreformen). Sentralt i reformen står ny gradsstruktur, tettere oppfølging av studentene, nye eksamens- og evalueringsformer, ny studiestøttordning og økt internasjonalisering. Målene for Kvalitetsreformen kan oppsummeres i tre punkter: Kvaliteten på utdanning og forskning skal bli bedre, intensiteten på utdanningen skal økes og internasjonaliseringen skal økes.

Reformen ble fulgt opp av Lov om universiteter og høyskoler (01.04.05). NOKUT akkrediterer, evaluerer og godkjenner norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning. For å utvikle et studietilbud på høyere utdanning stilles det krav til forskning og sammensetning av staben. For å bli akkreditert som høyskole må institusjonen ha et stabilt fagmiljø knyttet til studiet (§ 2-1 (2), Søkerhåndbok for akkreditering av studier på lavere og høyere grad):

- Størrelsen på fagmiljøet angis i årsverk, og skal være tilpasset undervisnings- og veiledningsbehovet for studiet, samt den forskning og det faglige eller kunstneriske utviklingsarbeidet som skal utføres.
- Minst 50 % av fagmiljøet knyttet til studiet skal være ansatte med hovedstilling på institusjonen.
- Minst 20 % av fagmiljøet skal dekkes av ansatte med førstestillingskompetanse.
- For studier med praksis skal fagmiljøet også ha erfaring fra praksisfeltet.
- For områder der institusjonen har behov for supplerende kompetanse, skal det legges fram en realistisk plan for hvordan denne skal skaffes.

Høyere utdanning er støtteberettiget i Statens lånekasse.

5.3.2 Høgskolen Stord/Haugesund

Ved Høgskolen Stord/Haugesund er det et tilbud om utdanning til bachelorgrad i ingeniørfag, sikkerhet. På sikkerhetslinjen tilbys to studieretninger: Brann og HMS (helse, miljø og sikkerhet). Høgskolen Stord/Haugesund (HSH) er tildelt knutepunktfunksjon i Norgesnett innen utdanning i brann- og sikkerhetsteknikk. Med bakgrunn i dette har Ingeniørfag ved skolen profilert seg i retning sikkerhetsfag. Studier til brann- og sikkerhetsingeniør på bachelornivå forgår pr. i dag bare ved HSH.

Uteksaminerte studenter fra studieretning brann kan etter noe videreutdanning få stillinger som brannsjef og andre lederstillinger i kommunale brannvesen. Andre får stillinger i konsulentfirma, byggtekniske firma, forsikringsselskap, innen offshorebransjen og i næringslivet for øvrig.

5.3.3 Andre høyere utdanningsinstitusjoner

Det foreligger flere tilbud fra universiteter og høyskoler om utdanning på bachelor- og masternivå innen samfunnssikkerhet og beredskap, eksempelvis studieretning Helse, miljø og sikkerhet ved Norges Teknisk-Naturvitenskaplige Universitet (NTNU) og masterprogram i Samfunnssikkerhet ved Universitetet i Stavanger. Antall studieplasser er relativt begrenset, samt det er gjennomgående studier på heltid for vanlige studenter, og i liten grad reelle tilbud til personer som i kraft av sin stilling har beredskapsoppgaver eller beredskapsfunksjoner.

Nasjonalt utdanningsssenter for samfunnssikkerhet og beredskap (NUSB) har gjennom samarbeid med bl.a. Universitetet i Stavanger og Høgskolen i Buskerud, allerede flere års erfaring i samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner. Universitets- og høgskolestudiene innen Samfunnssikkerhet, Stabsledelse og krisehåndtering og Helserettet katastrofehåndtering (kortere kurs/studier) har tiltrukket seg medarbeidere fra politi, forsvaret, helsevesen, brann, sivilforsvar, fylkesmenn, kommuner, direktorater, departementer m.fl.

Enkelte kortvarige og mer spesialiserte etter- og videreutdanningstilbud kan relateres nært til brann- og redningstjenesten. Den videreutdanning i brannteknikk som tilbys ved Høgskolen i Haugesund nevnt over synes å være svært relevant for tilsatte i brann- og redningstjenesten. Videre er Politihøgskolen i startfasen av et nytt praksisnært og operativt ledelsesstudium innen kriseledelse og krisehåndtering som kan være interessant for tilsatte i brann- og redningstjenesten.

5.4 Vurdering av et fremtidig utdanningssystem

5.4.1 Kriterier for valg av fremtidig utdanningssystem

Et fremtidig utdanningssystem skal være allment tilgjengelig og ha et allsidig rekrutteringsgrunnlag. Det er hensiktsmessig både for utdanningssøkende, utdanningstilbydere og arbeidsgivere at utdanning for brann- og redningstjenesten føyes inn i de ordinære utdanningssystemene med ordinære inntaks- og vurderingsordninger. Utdanningssystemet skal fremstå som fleksibelt og attraktivt, med en kvalitativ avveining av praktisk og teoretisk læring. Systemet skal først og fremst sikre en forsvarlig rekruttering til brann- og redningstjenesten gjennom løpende å imøtekomme behovet for å tilføre ny kompetanse til personer som har oppgaver eller funksjoner innen brann og redning. Videre skal systemet ha en bredde for også å kunne arbeide med ulykkesforebyggende og beredskapsmessige tiltak ved andre kommunale og statlige organisasjoner samt innenfor privat virksomhet.

Grunnutdanningen skal gi kompetanse som kan tas i bruk i brann- og redningstjenesten uten ytterligere generelle opplæringstiltak. Det må videre legges til rette for etter- og videreutdanning for personer som har gjennomført grunnutdanningen. For lederstillinger innen brann- og redningstjenesten skal det utvikles et utdanningstilbud som tar hensyn til den kompetanse som kreves for oppgaven. Fremtidens arbeidstakere innen brann- og redningstjenesten skal kunne tilsettes på bakgrunn av utdanning, realkompetanse og erfaring. Grunn- og lederutdanning skal påkostes av den enkelte student. Et fremtidig utdanningssystem på grunn- og ledernivå skal gi studenter krav på støtte fra Statens lånekasse. Det legges vekt på muligheten for å studere videre fra en grunnutdanning til høyere utdanning.

5.4.2 Grunnutdanning på videregående skole

Utdanning på videregående skole har vært utredet tidligere (1992) men ble da ikke bifalt av partene. Videregående utdanning har etter forrige utredning gått gjennom to stor reformer. En fagutdanning med to års opplæring i skole og to års læretid i bedrift/virksomhet er en moderne og velfungerende opplæringsmodell. Et alternativ med fagbrev for brann- og redningspersonell vil være en utdanning på nivå med for eksempel ambulansepersonell, yrkessjåfører, feiere, osv.

Alternativet med grunnutdanning på videregående opplæringsnivå må veies opp mot en utdanning som skal gi kompetanse uten ytterligere generelle opplæringstiltak. Arbeidet innen brann- og redningstjenesten stiller krav til egenskaper som målbevissthet, ansvarsfølelse, mental balanse, utholdenhet, reaksjonsevne, teknisk forståelse og fysisk form. Videre har brann- og redningsetaten behov for medarbeidere med kompetanse innen bygg, elektro, mekaniske fag osv. Prosjektgruppens flertall mener på bakgrunn av dette at det er behov for et aldersmessig rekrutteringsgrunnlag som har minimum studiekompetanse eller fagbrev/yrkeskompetanse. Prosjektgruppens flertall mener derfor at en grunnutdanning på videregående skole ikke dekker de fremtidige kompetansebehovene for brann- og redningsetaten. Se for øvrig Vedlegg 3 - Særmerknad fra KS.

5.4.3 Grunnutdanning på høyskole

Et alternativ er grunnutdanning på høgskolenivå, i likhet med for eksempel politiutdanning. Politiutdanningen går over tre år med to år på skole og et år i praksis. Dette er en bachelorutdanning. Utover politifag, består utdanningen av et år med juridiske, samfunnsvitenskaplige fag og språk.

En «Brann- og redningshøgskole» vil stå ovenfor to viktige problemstillinger; forskningsbasert utdanning og praksisrelatert utdanning:

- Høgskoleutdanningen har et krav på seg at den skal være forskningsbasert og ha et visst faglig akademisk nivå. Den forskningsbaserte utdanningsformen stiller store krav til det faglige nivå hos undervisningspersonellet (blant annet forskerkompetanse), noe som vil gjøre det vanskelig å skaffe lærekrefter innen de aktuelle fagområder. Det vil kreve en betydelig grunninvestering. Prosjektgruppen anser det som mer relevant å knytte nærmere kontakt med eksisterende nasjonale og internasjonale fag- og forskningsmiljøer.
- Brann- og redningsyrket er for en stor del praktisk og operativt orientert, og utdanningen krever mye praktisk trening og øvelser. En høgskoleutdanning på konstabelnivå vil trolig medføre en sterkere grad av teoretisering og et mindre fokus på de praktiske aspektene innen brann- og redning.

I et lengre perspektiv med stadig utvikling av oppgaver innen brann og redning med tilsvarende kompetansemessige utfordringer bør det vurderes om det skal utvikles en brann- og redningshøgskole for grunnutdanning. Prosjektgruppens flertall mener at dagens kompetansekrav ikke dekkes at en mer teorifokusert grunnutdanning innen brann og redning. Se for øvrig Vedlegg 3 - Særmerknad fra KS.

5.4.4 Grunnutdanning på fagskole og lederutdanning på høyskole

Med innføringen av Lov om fagskoler i 2004 ble fagskoleutdanningen utvidet fra å i hovedsak omfatte tekniske fagskoler til å omfatte utdanning som bygger på videregående opplæring, primært yrkeskompetanse. Fagskolemodellen bygger på en yrkesrettet og praktisk utdanning og gir en avsluttende og selvstendig utdanning. Videre baseres fagskolemodellen på fullført studieforberedende eller yrkesfaglig utdanningsprogram, noe som sikrer et bredt og allsidig rekrutteringsgrunnlag. Rådningsverket i Sverige har gode erfaringer med gå fra en etatsutdanning til en utdanning nært opptil Norges fagskoleutdanning med ulike teoretiske og praktiske moduler samt praktiske øvelser som utgår fra virkelige situasjoner som venter i arbeidslivet.

Høgskolen Stord/Haugesund, NOKUT og Kunnskapsdepartementet har gitt uttrykk for at fagskolemodellen er et fleksibelt utdanningssystem som gir et godt grunnlag for videre utdanning på høyskole og universitet, på samme måte som utdanning på videregående utdanningsnivå. Det presiseres at dette krever et godt samarbeid mellom fagskolen og aktuelle institusjoner som tilbyr høyere utdanning. For inntak på høyskolenivå kreves studiekompetanse eller individuelt vurdert realkompetanse.

På denne bakgrunn vurderer prosjektgruppens flertall at fagskolemodellen er velegnet for grunnutdanningen av personell innen brann- og redningstjenesten. Se for øvrig Vedlegg 3 - Særmerknad fra KS.

Prosjektgruppen legger til grunn at det for fagskoleutdannet ansatte i brann- og redningstjenesten må utvikles et tilbud innen høyere utdanning for de som ønsker seg lederstilling. Prosjektgruppen legger vekt på at ledere innen brann- og redningstjenesten skal ha ytterligere kompetanse innen beredskap, forebygging og ledelse. Lederutdanning hører naturlig til på et høyskolenivå. Inntakskravet må være fullført fagskoleutdanning og en viss tjenestetid i brannvesen. Det må også legges til rette for personer med høyere utdanning fra høyskole/universitet kan søke lederstillinger i de kommunale brann- og redningsvesen. Lederutdanningen må gi studiepoeng og kvalifisere først og fremst til lederstillinger i brannvesen, men også gi kompetanse som kan være aktuell i andre virksomheter.

En nærmere beskrivelse av en foreslått utdanningsmodell for grunn- og lederutdanning følger i kapittel 6.

5.4.5 Gradsutdanning på høyskole

Et viktig moment vedrørende etablering av fagskole vil være at det blir tilrettelagt for videre studier på høyskole. Fullført utdanning på fagskolenivå vil ikke automatisk gi studiepoeng eller kunne inngå i en gradsutdanning, men fag som allerede er gjennomført på fagskolen må kunne gi fritak for tilsvarende fag på høyskolen. Dette gjelder også fag som inngår i lederutdanningen skissert i kapittel 5.4.4. For at dette skal kunne gjennomføres på en god måte er det avgjørende med et nært samarbeid med aktuelle høyskoler når lærerplaner på fagskolen skal utvikles.

6 Utdanningsbehov og forslag til utdanningsmodell

6.1 Utdanningsbehov

Dagens og fremtidige oppgaver samt de kompetansemessige konsekvenser som følger av disse er beskrevet i kapittel 4. Brann- og redningstjenesten har betydelige oppgaver innen forebyggende- og beredskapsarbeid. Kompleksiteten øker i hendelsene og det er et betydelig krav til samhandling mellom ulike sikkerhets- og beredskapsaktører. Det er derfor behov for en bredere og mer allsidig utdanning som sikrer nødvendig kompetanse for tilsatte i brann- og redningstjenesten. Det brannfaglige miljøet og de ansattes organisasjoner har over lengre tid også gitt uttrykk for dette.

Det har over flere år vært et ønske om å bringe utdanningen inn under det ordinære utdanningssystemet. Grunnutdanningen i dag består av to års internopplæring i eget brannvesen, nettbasert kurs og åtte ukers opplæring ved Norges brannskole. Det er videre tilkjennegitt behov for utvidet innhold i dagens læreplaner. Prosjektgruppen har vurdert nåværende lærerplaner mot dagens og fremtidige arbeidsoppgaver og kompetansemessige utfordringer. Det er gjennomført en grov kartlegging av hva en brann- og redningsmedarbeider må kunne. Basert på kartleggingen er prosjektgruppen av en klar oppfatning om at grunnutdanningen må utvides fra dagens nivå. Erfaringer fra Räddningsverket i Sverige tilsier at læring i arbeid (praksis i brannvesenet og organisasjoner innen forebyggende og sikkerhetsarbeid) er gunstig for å tilegne seg erfaringer og kompetanse for arbeidslivet. Dette gir et økt behov for en bredere og lengre utdanning. Ved å se på nabolandene Sverige og Finland ser en også at disse har en betraktelig bredere og lenger utdanning enn dagens utdanning i Norge.

Prosjektgruppen skisserer en heltids grunnutdanning i *brann- og redningsteknikk* over to år med utplassering i arbeidslivet. Grunnutdanningen legges på fagskolenivå i henhold til Lov om fagskoleutdanning. Bestått utdanning gir eksamen i brann- og redningsteknikk og gir kompetanse for å utføre beredskaps- og forebyggende arbeid i den kommunale brann- og redningstjeneste. Utdanning skal også gi kompetanse for å kunne arbeide med risikovurderinger, forebyggende og beredskapsmessige tiltak ved andre kommunale eller statlige virksomheter samt innenfor næringslivet.

Prosjektgruppen ser det som naturlig at lederutdanning gjennomføres på høgskole-/universitetsnivå. For å ivareta lederstillinger i brann- og redningstjenesten er det behov for ytterligere kompetanse innen beredskapsarbeid, forebyggende arbeid og ledelse. Prosjektgruppen har vurdert at beredskapsoppgaven som nåværende utrykningsleder legges til lederutdanningen. Prosjektgruppen skisserer ett modulbasert kurs som gir kompetanse til å søke lederstillinger i brann- og redningstjenesten. Kurset skal bygge på fagskoleutdanningen i brann- og redningsteknikk. Utdanningslengde skal være 60 studiepoeng (tilsvarende ett år fulltidsstudium). Utdanningen må kunne gjennomføres som fulltidsstudium eller som deltidsstudium basert på en blanding av nettbasert undervisning og samlinger.

Til slutt i kapittelet skisseres det videre studier fra grunnutdanning til høyere utdanning på høgskole- og universitetsnivå.

Se for øvrig Vedlegg 3 - Særmerknad fra KS.

6.2 Grunnutdanning

6.2.1 Utdanningens formål

Grunnutdanningen skal bidra til å utvikle en forståelse for egen rolle i samfunnets sikkerhets- og beredskapsarbeid og bidra til å gi et helhetssyn av samfunnets arbeide innen området beredskap mot ulykker. Videre skal utdanningen utvikle en forståelse for betydningen av samvirke og tverrsektorielt arbeid når det gjelder

samfunnets sikkerhet. Det skal legges vekt på kunnskaper om de ulike sikkerhets- og beredskapsaktører samt de lover og forskrifter som påvirker kommunenes arbeid med beredskap mot ulykker.

Utdanningen skal gi en forståelse for behovet for systematisk sikkerhetsarbeid og gi kompetanse, metoder og verktøy for å bidra til ulykkesforebyggende og skadebegrensende arbeid innen området beredskap mot ulykker. Utdanningen skal gi økt kompetanse i å søke, granske, vurdere og bearbeide informasjon samt gi kompetanse til å ta del i forskningsresultater og nye erfaringer. Utdanningen skal reflektere over den nye yrkesrollens karakter og innretning ut fra forskningsrapporter og vitenskaplige artikler. Utdanningen skal gi kunnskap til å planlegge, gjennomføre og følge opp utdanning og informasjonstiltak mot spesifikke målgrupper innen området beredskap mot ulykker.

Utdanningen skal gi kompetanse, metoder og teknikker for å kunne delta i operativ redningstjeneste i så vel hverdagsulykker som under ekstraordinære hendelser, store påkjenninger og høynet beredskap. Utdanningen skal gi kompetanse til å konsekvensvurdere og trekke egne slutninger om risikoer som kan forekomme ved redningsinnsatser. Videre skal utdanningen gi kompetanse i prehospital behandling for å kunne foreta skadebegrensende tiltak ved ulike typer redningsinnsatser.

Utdanningen skal gi en innføring i krav til helse, miljø og sikkerhet for å møte ulike typer risiko og sårbarhet. Utdanningen skal gi nødvendige sertifikater og sertifiseringer for å jobbe i brann- og redningstjenesten.

Utdanningen skal bidra til å utvikle kunnskaper om og forståelse for hvordan individer, grupper og samfunn påvirkes av og opptrer i ulykker og store påkjenninger avhengig av kulturell og sosial bakgrunn, alder og kjønn. Utdanningen skal gi kunnskap om internasjonalt samarbeid innen området sikkerhet og beredskap og fremme forståelsen for andre land og kulturer.

Utdanningen skal utvikle samarbeids- og problemløsningsevner og evnen til å ta ansvar og være aktiv i læresituasjonen både selvstendig og i gruppe.

Utdanningen skal gi kunnskaper om helse og en sunn livsstil og gi anledning til å vedlikeholde og videreutvikle den fysiske ferdighet gjennom hele utdanningen.

Grunnutdanningen skal gi kompetanse som kan tas i bruk i brann- og redningstjenesten uten ytterligere generelle opplæringstiltak. Utdanningen skal videre legge grunnlag for videre studier med henblikk på lederstillinger i kommunale brann- og redningsvesen og andre kommunale eller statlige virksomheter samt innenfor næringslivet.

6.2.2 Utdanningens hovedinnhold og organisering

Utdanningen i brann- og redningsteknikk skal bestå av fire semestre, tre semestre ved utdanningsinstitusjon og ett semester med praksis i arbeidslivet. I semestrene veksles det mellom teoriutdanning og praktiske øvelser.

Første semester

I første semester gjennomgås det et introduksjonskurs samt kursene Sikkerhet og samfunn og Redning del 1.

Introduksjonskurset tar opp individ- og gruppeutvikling, pedagogikk, informasjonssøkning, generelt om brann og redning samt førstehjelp.

Sikkerhet og samfunn tar opp sikkerhetsarbeid og risikoer i samfunnet, lover og forskrifter, ulykkers effekt på samfunnet, vurdering og risikooppfatning og prosjektarbeid.

Redning del 1 tar opp ulykkesforløp og brannforløp, bygningsteknisk brannvern, miljøpåvirkning, risikoer ved redningsinnsatser, personlig verneutstyr, helse og livsstil, frigjøringsarbeid og førstehjelp.

Andre semester

I andre semester gjennomgår studentene kurset Systematisk sikkerhetsarbeid del 1 og Redning del 2.

Systematisk sikkerhetsarbeid del 1 bygger videre på kurset Sikkerhet og samfunn og tar opp samfunnets sikkerhetsaktører, systematisk sikkerhetsarbeid, risikohåndtering, risikoanalyser i samfunnsplanleggingen, metoder for sikkerhetsarbeid, strategier for økt sikkerhet, kommunikasjon, vurdering og rapportskriving.

Redning del 2 bygger på kurset Redning 1 og tar opp farlig gods, brannsløkking, røykdykking, forholdsregler ved brann, forholdsregler ved ulykker med farlig gods og masseødeleggelsesmidler, forholdsregler ved vannredning, bygningsteknisk brannvern, organisasjon og samvirke på skadested samt helse og livsstil.

Tredje semester

I tredje semester gjennomføres utplassering på arbeidsplass med halve tiden i kommunal brann- og redningstjeneste og den andre halvdelen i statlig, kommunal eller privat virksomhet. Praksis i arbeidslivet skal gi mulighet til å sette sammen kunnskaper og erfaring fra utdanningen i skolesituasjonen.

Redning del 3 skal gi erfaring fra den kommunale redningstjenestens arbeid og omhandler redningstjenestens rolle, organisasjon og virksomhet.

Systematisk sikkerhetsarbeid del 2 skal gi innsikt i hvordan man kan arbeide med sikkerhet og beredskap mot ulykker innen ulike virksomheter. Perioden er delt i to; del 1 Systematisk sikkerhetsarbeid i praksis behandler sikkerhet i virksomhet, metoder for systematisk sikkerhetsarbeid, kommunalt sikkerhetsarbeid og pedagogikk Del 2 Individuelt arbeid inneholder et selvstendig prosjektarbeid med skriftlig og muntlig framstilling.

Fjerde semester

I fjerde semester gjennomgås Redning 4 og Samfunnets sårbarhet.

Redning 4 bygger på tidligere redningskurs og tar for seg ulykkesutredninger, erfaringsinnhenting, forholdsregler ved komplekse og risikofylte miljø, forholdsregler ved frigjøring, forholdsregler ved person- og dyrelivredning, risikoer ved redningsinnsatser, menneskers reaksjoner på traumatiske hendelser, førstehjelp, ledelse, beslutningsfatning, innsatsplanlegging og helse og livsstil.

Samfunnets sårbarhet bygger videre på tidligere kurs og utvider perspektivet mot internasjonalt arbeid innen vern mot ulykker samt kunnskaper om hvordan samfunnet forebygger og forbereder seg for ekstraordinære hendelser, store påkjenninger og høy beredskap. Kurset tar videre for seg internasjonalt arbeid, samfunnsplanlegging, skader på infrastruktur, ekstreme klimaforhold og naturkatastrofer, aktører og organisasjon under høynet beredskap, folkerett, forholdsregler ved branner i skog og mark, forholdsregler ved ras, skred og oversvømmelse samt oljevern.

6.2.3 Andre forhold

Det må legges til rette for etter- og videreutdanning for ansatte i kommunale brann- og redningsvesen som har gjennomført grunnutdanningen.

Det må være krav til studiekompetanse eller fagbrev/yrkeskompetanse for å komme inn på studiet. Prosjektgruppen anser det som sentralt å utvikle en utdanningsmodell som inkluderer personer med fagbrev. Det må settes krav til førerkort for personbil samt helsekontroll, fysiske og psykiske tester.

6.3 Lederutdanning

6.3.1 Utdanningens formål

Lederutdanningen skal gi studentene kompetanse innen beredskap, forebyggende og ledelse utover det som blir gitt i grunnutdanningen, og som vil være nødvendig for ledere i brannvesenet.

Lederutdanningen skal gi videreutdanning i prinsippene for beredskap, innsatsledelse, strategiledelse og organisering.

Lederutdanningen skal gi en videreutdanning innen forebyggende arbeid, Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS), gjeldende forskriftskrav og tilsynsmetodikk.

Lederutdanningen skal gi økt innsikt i og bevisstgjøring om organisasjonsutvikling, lederfunksjon og kompetanseutvikling, mv. i tilknytning til rollen som leder.

6.3.2 Utdanningens hovedinnhold og organisering

Prosjektgruppen skisserer ett modulbasert kurs som gir kompetanse til å søke lederstillinger i brann- og redningstjenesten. Utdanningslengde vil totalt være 60 studiepoeng (tilsvarende ett år fulltid). Utdanningen må kunne gjennomføres på høyskole/universitet som fulltidsstudium eller som deltidsstudium basert på en blanding av nettbasert undervisning og samlinger. Inntakskrav for kurset må være bestått grunnutdanning i brann- og redningsteknikk.

Modul 1

Modul 1 vil gi kompetanse innen organisering av beredskap og innsatsledelse; beredskapsorganisering, utrykningsledelse, arbeid og taktikk på brann- og skadested, brannvesenets innsatsplikt og plikter til å ivareta egensikkerhet, kriseledelse – menneskets atferd i stress- og krisesituasjoner, stabsarbeid og overordnet vakt.

Modul 2

Modul 2 vil gi kompetanse innen krav i gjeldende regelverk, blant annet brann- og eksplosjonsvernloven med forskrifter og veiledninger samt plan- og bygningsloven med forskrifter og veiledninger. Videre skal det gis kompetanse i informasjon og kommunikasjon, brannkjemi/brannfysikk, branntekniske installasjoner, gjennomføring av tilsyn etter HMS-prinsippene, oppfølging av tilsynet og saksbehandling, reaksjonsmidler og klagesaker.

Modul 3

Modul 3 vil gi kompetanse innen organisasjon og ledelse, prosjektledelse og -administrasjon, HMS og kvalitetssikring og media og informasjon.

6.3.3 Kompetansekrav for lederstillinger i brann- og redningstjenesten

Det er nær sammenheng mellom forebyggende arbeid og beredskapsarbeid i brann- og redningstjenesten. Prosjektgruppen legger derfor til grunn at fullført kurs skal gi kompetanse for tilsetning i lederstillinger i brann- og redningstjenesten.

Branningeniør, bygningsingeniør eller andre med relevante høyskole/universitetsutdanninger må fullføre eventuelt manglende delmoduler for å tilsettes i lederstillinger i brann- og redningstjenesten.

6.3.4 Utvikling av samarbeidsrelasjoner

Den fremtidige utdanningen av ledere i de kommunale brann- og redningsvesen må videreutvikles i nært samarbeid med partene i arbeidslivet, nasjonale og internasjonale fag- og forskningsmiljøer og utdanningsinstitusjoner innen høyere utdanning. Aktuelle institusjoner vil være branningeniørutdanningen ved Høgskolen Stord/Haugesund, brannfaglig institutt ved NTNU i Trondheim, sikkerhetsutdanningen ved Universitetet i Stavanger og Politihøgskolen.

6.4 Gradsutdanning

Prosjektgruppen har ikke vurdert inngående hvilke gradstudier på høyskole- og universitetsnivå som er aktuelle for personer med grunnutdanning i brann- og redningsteknikk. I samtale med Høgskolen Stord/Haugesund, NOKUT og Kunnskapsdepartementet er det opp til den enkelte høyskole/universitet å utvikle studium og eventuelt gi fritak for tidligere gjennomførte fag fra andre utdanningsinstitusjoner. For å lage et løp fra grunnutdanning til høyere utdanning på høyskole/universitet er det viktig med et godt samarbeid mellom DSB, grunnutdanningstilbyder og aktuelle utdanningsinstitusjoner på høyskole- og universitetsnivå. Prosjektgruppen anbefaler at dette punktet vektlegges i det videre arbeid med ny utdanningsmodell for brann- og redningstjenesten.

Et eksempel kan være utvikling av kandidat- og bachelorutdanning ved høgskolen Stord/Haugesund som vist under. Andre høgskoler/universiteter kan gi andre typer utdanninger om ønskelig.

Kandidat som sikkerhetsingeniør, Studieretning: Brann- og redningsbefal

- Ett årsstudium innen realfag (Nettstøttet/Deltid)
- Ettårig brannbefalsutdanning (Nettstøttet/Deltid)

Bachelor som sikkerhetsingeniør, Studieretning: Brann- og redningsbefal (se Tabell 1)

- Ett årsstudium innen realfag (Nettstøttet/Deltid)
- Ettårs studium i branntekniske grunnlagsfag (Nettstøttet/Deltid)
- Ettårig brannbefalsutdanning (Nettstøttet/Deltid)

1. klasse		2. klasse		3. klasse	
Vår	Høst	Vår	Høst	Vår	Høst
Matematikk A (10 sp)	Matematikk B (10 sp)	Termodynamikk og strømningslære (10 sp)	Brannteknisk prosjektering (20 sp)	Operativ ledelse (Taktisk/ Skadestedsledelse) (10 sp)	Valgfag (10 sp)
Kjemi og miljø (10 sp)	Fysikk (10 sp)	Statikk og fasthetslære (10 sp)	Forebyggende arbeid, offentlig saksbehandling og konstruksjonsforståelse (10 sp)	Strategisk ledelse (10 sp)	Valgfag (10 sp)
Datateknikk (5 sp)	Statistikk (5 sp)	Branndynamikk og risikoanalyse (10 sp)		Eksplisjonssikring og farlig gods (5 sp)	Bacheloroppgave (10 sp)
Økonomi og ledelse (5 sp)	HMS, kvalitets-sikring og psykososialt arbeidsmiljø (5 sp)			Beredskapsøvelser, - planlegging og media (5 sp)	

Tabell 1: Konseptskisse for Bachelor som sikkerhetsingeniør, Studieretning brann- og redningsbefal

7 Utdanningskapasitet

7.1 Grunnutdanning

En ferdig utdannet brann- og redningstekniker fra fagskolen skal kunne søke seg stillinger innen de kommunale brann- og redningsvesen innen forebyggende arbeid og beredskapsarbeid. For å anslå nødvendig kapasitet for grunnutdanning på fagskolenivå har prosjektgruppen tatt utgangspunkt i tall fra rapporten Kvalifikasjonsundersøkelse i kommunale brannvesen høsten 2005. Tabell 2 gir en oversikt over antall brannkonstabler, forebyggende personell og alarmsentraloperatører som jobber fulltid i dagens brann- og redningsvesen. Prosjektgruppen har også inkludert utrykningsledere i oversikten. Disse vil i all hovedsak ha fullført fagskoleutdanning før de tar utdanning som utrykningsleder. Grunnlagstallene er brukt for fremtidig behov for grunnutdannede som skal jobbe heltid innen brann- og redningstjenesten i fremtiden.

Det er imidlertid viktig å være klar over at branningeniør, bygningsingeniør eller andre med relevante høyskole/universitetsutdanninger også inngår i antallet over forebyggende personell. I en fremtidig utdanningsmodell må disse fortsatt ha mulighet til å tilsettes i brann- og redningstjenesten.

Funksjonskategori	Antall
Brannkonstabel	1496
Forebyggende personell	310
Alarmsentraloperatør	220
Utrykningsleder	368
Sum	2394

Tabell 2: Antall personer som jobber heltid innen brann- og redningstjenesten i dag

Antall personer fra tabell 2 danner utgangspunkt for behovsberegningen for årlig utdanningskapasitet av grunnutdannede (Tabell 3). Med rullering menes hvor lenge ansatte står i jobb i den kommunale brann- og redningstjeneste.

Utdanningsbehov	Antall personer
Totalstyrke	2394
Årlig utdanningsbehov v/15 års rullering (2394 personer/15 år)	160
Årlig utdanningsbehov v/20 års rullering (2394 personer/20 år)	120
Årlig utdanningsbehov v/25 års rullering (2394 personer/25 år)	95
Årlig utdanningsbehov v/30 års rullering (2394 personer/30 år)	80

Tabell 3: Årlig utdanningsbehov for grunnutdannende

Erfaringer fra dagens situasjon viser en gjennomgående lang karriere i brannvesenet preget av minimal «gjennomtrekk». Tidligere erfaringstall tar utgangspunkt i 30 års karriere. Det er likevel grunn til å tro at mobiliteten i brann- og redningstjenesten vil øke ved at utdanningen endres fra en etatsutdanning til en utdanning lagt under det ordinære utdanningssystemet. Det er et viktig moment at utdanningen også skal gi kompetanse for å kunne arbeide med ulykkesforebyggende og beredskapsmessige tiltak ved andre kommunale eller statlige virksomheter samt innenfor næringslivet. Det er derfor behov for å utdanne flere personer utover behovet i den kommunale brann- og redningstjeneste.

Sverige har i sin toårige grunnutdanning beregnet antall grunnutdannede til 240 personer hvert år. Sverige har ca. 4.500 personer tilsatt i heltidsbrannvesen. Det foreligger ingen vesentlig avvik i alderssammensetning i Sverige i forhold til Norge.

Prosjektgruppen har tatt utgangspunkt i 25 års rullering samt økt mobilitet mellom brann- og redningstjenesten og andre virksomheter. Prosjektgruppen har på bakgrunn av overnevnte vurderinger kommet frem til et årlig utdanningsbehov på 120 personer der 25 personer ansettes i andre virksomheter enn den kommunale brann- og redningstjeneste.

7.2 Lederutdanning

Prosjektgruppen skisserer i kapittel 6 et modulbasert kurs som gir kompetanse til å søke lederstillinger i brann- og redningstjenesten. Dette er på bakgrunn av nær sammenheng mellom forebyggende arbeid og beredskapsarbeid i brann- og redningstjenesten. Prosjektgruppen legger derfor til grunn at fullført kurs skal gi kompetanse til å søke lederstillinger i brann- og redningstjenesten.

På lik linje som for grunnutdanning har prosjektgruppen brukt grunnlagstallene fra kvalifikasjonsundersøkelsen. Tabell 4 gir en oversikt over ledere innen beredskap og forebyggende avdeling, utrykningsledere samt brannsjefer som jobber fulltid i dagens brann- og redningsvesen.

Funksjonskategori	Antall
Leder av beredskapsavdeling	111
Leder av forebyggende avdeling	102
Utrykningsleder	368
Brannsjef	107
Sum	688

Tabell 4: Antall personer som jobber heltid innen brann- og redningstjenesten i dag

Antall personer fra tabell 4 danner utgangspunkt for behovsberegningen for årlig utdanningskapasitet for lederutdannede (Tabell 5). Med rullering menes hvor lenge ansatte står i jobb i den kommunale brann- og redningstjeneste.

Utdanningsbehov	Antall personer
Totalstyrke	688
Årlig utdanningsbehov v/5 års rullering (688 personer/5 år)	137
Årlig utdanningsbehov v/10 års rullering (688 personer/10 år)	69
Årlig utdanningsbehov v/15 års rullering (688 personer/15 år)	46

Tabell 5: Årlig utdanningsbehov for lederutdannende

Beregningen i tabell 5 legger til grunn at alle lederstillinger følger en utdanningsmodell med først toårig grunnutdanning og deretter ettårig lederutdanning. Prosjektgruppen mener at branningeniør, bygningsingeniør eller andre med relevante høyskole/universitetsutdanninger fortsatt skal kunne tilsettes i lederstillinger i brann- og redningstjenesten. Krav til disse vil være fullført eventuelt manglende moduler. Hvor mange som reelt vil gjennomføre lederutdanningen må derfor vurderes nærmere i det videre arbeid med utdanningsreformen.

8 Alternative organisasjons- og driftsformer

Et fremtidig utdanningssystem skal være allmenn tilgjengelig og har et allsidig rekrutteringsgrunnlag. En overgang fra etatsutganning til det ordinære utdanningssystemet vil kreve endringer fra dagens organisasjons- og driftsformer. Prosjektgruppen mener at grunnutdanningen skal foregå på fagskolenivå, og at utdanningen må legges opp etter lov om fagskoleutdanning. Lederutdanningen bør gjennomføres på høyskole/universitet i nært samarbeid med DSB og fagskoletilbyder.

8.1 Grunnutdanning

Stortinget har lagt premissene for at Norges brannskole skal være sentral i et fremtidig utdanningssystem. Stortinget har behandlet spørsmål knyttet til Norges brannskole i 1990 (Busjett-innst. S. nr. 12 (1990-1991)), i 2001 (St.prp. nr. 76 (2000-2001)) og i 2005 (Innst. S. nr. 178 (2004-2005)). Det går som en rød tråd gjennom Stortingets bifall til de forskjellige komitéinnstillingene at Stortinget ønsker en kraftsamling om brannvernutdanningen i Tjeldsund.

Ved behov for økt utdanningskapasitet er det imidlertid nødvendig å vurdere om det skal ytterligere bygges ut ved Norges brannskole eller om det skal bygges opp et eller flere tilsvarende utdanningstilbud andre steder i landet, for eksempel ved Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesentre. Et alternativ er også å legge praksisdelen i utdanningen til Norges brannskole og teoridelen til andre steder i landet.

Norges brannskole er en moderne utdanningsinstitusjon der det pr 2006 er investert kr 426 108 000,- i bygninger, øvingsanlegg og infrastruktur. Dette er eksklusive investeringer i utstyr (se for øvrig Vedlegg 2 - Investeringer ved Norges Brannskole). Det vil kreve store investeringskostnader å utvikle en tilsvarende skole et annet sted i landet.

Det er videre opparbeidet et kompetansemiljø ved Norges brannskole. Brann- og redningstjenesten er et relativt lite fagmiljø og det vil være krevende å bygge opp to eller flere likeverdige kompetansemiljøer innen brann- og redningsutdanning i Norge.

Det er nær sammenheng mellom praksis og teori i en utdanning innen brann og redning. Det vil være en utfordring pedagogisk å gjennomføre teoribolker et sted i landet for så å gjennomføre praksisbolker ved Norges brannskole.

Et utdanningstilbud krever fullverdige anlegg, høyt faglig kompetansenivå og en sammenheng mellom teori og praksis som ivaretar utdanningsbehovet. Økonomisk og kompetansemessig synes det lite aktuelt å bygge opp tilsvarende utdanningsinstitusjoner som Norges brannskole andre steder i landet. Prosjektgruppen mener derfor at grunnutdanning på fagskolenivå bør gjennomføres ved Norges brannskole.

Prosjektgruppen anser det som sentralt at Norges brannskole videreutvikler og kvalitetssikrer utdanningsvirksomheten i nær kontakt med nasjonale og internasjonale fag- og forskningsmiljøer samt kommunale brann- og redningsvesen. For kontinuerlig kompetanseheving innen brann og redningstjenesten er det av stor betydning at Norges brannskole sammen med kommunale brann- og redningsvesen videreutvikler etterutdanningstilbud som kan gjennomføres både ved Norges brannskole og regionalt.

Norges brannskole er tilnærmet komplett utstyrt for et årskull på 110-130 personer. Prosjektgruppen har i kapittel 7 kommet frem til et årlig utdanningsbehov for grunnutdanning på 120 personer. En fagskoleutdanning over to år vil kreve en økt utdanningskapasitet ved Norges brannskole.

8.2 Lederutdanning

Prosjektgruppen anser det som sentralt at DSB og Norges brannskole sammen med partene i arbeidslivet, fag- og forskningsmiljøer og aktuelle utdanningsinstitusjoner (høgskoler og universiteter) videreutvikler og kvalitetssikrer lederutdanningen innen brann og redning. Videre er det viktig at det utvikles et utdanningsløp fag fra fagskolen og lederutdanningen kan inngå i gradstudier, for eksempel høgskolekandidat og bachelorgrad. For DSB og Norges brannskole er det viktig at det settes av ressurser slik at dette gjøres på en kvalitativ og forsvarlig måte.

9 Konsekvenser ved implementering av ny utdanningsmodell

Prosjektgruppens overordnede anbefaling er en toårig grunnutdanning på fagskolenivå. Bestått grunnutdanning gir eksamen i brann- og redningsteknikk og gir kompetanse for å utføre beredskaps- og forebyggende arbeid i den kommunale brann- og redningstjeneste. Videre vil lederutdanningen legges på høyskole-/universitetsnivå som beskrevet i rapporten, og vil dekke kompetansekravet til alle lederstillinger i brannvesenet. Prosjektgruppen vurderer også at grunn- og lederutdanningen kan gi kompetanse for å kunne arbeide med risikovurderinger, forebyggende og beredskapsmessige tiltak ved andre kommunale eller statlige virksomheter samt innenfor næringslivet.

Implementering av en slik utdanningsmodell vil medføre ulike praktiske, administrative, juridiske og økonomiske konsekvenser.

9.1 Norges brannskole

I følge mandatets pkt. 7 skal prosjektgruppen beskrive hvordan ressurser som settes inn på området i dag best kan utnyttes. Ut fra dette er det naturlig å peke på Norges brannskole som den vesentligste ressurs i dagens utdanning av brann- og redningspersonell. Prosjektgruppen vurderer den framtidige Norges brannskole som en fagskole i henhold til Lov om fagskoler, og som tilbyr av den grunnutdanningen som foreslås. Norges brannskole er i dag underlagt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Prosjektgruppen har ikke drøftet alternativ administrativ tilknytning av Norges brannskole. Det er formelt krav til tilbydere av fagskoleutdanning at de skal ha et styre som øverste ansvarlige styringsorgan. Utdanningstilbudet skal etter søknad godkjennes av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

9.2 Økonomi

På grunn av tid og ressurser har ikke prosjektgruppen i detalj drøftet økonomiske konsekvenser for stat, kommune og den enkelte student/elev. Prosjektgruppen anbefaler at økonomiske konsekvenser blir gjenstand for en nærmere vurdering. Se for øvrig Vedlegg 3 - Særmerknad fra KS.

9.2.1 Økonomiske konsekvenser for staten

Prosjektgruppen tar utgangspunkt i at utdanningen innen brann og redning skal være et offentlig ansvar. I sammenheng med forslaget om grunnutdanning på fagskolenivå og lederutdanning på høyskolenivå anser prosjektgruppen at det er et statlig ansvar å besørge finansieringen av utdanningen.

Investeringskostnader

Ved Norges brannskole er det gjennom årene investert slik at den er tilnærmet komplett utstyrt for et årskull på 110-130 studenter. Årlig utdanningskapasitet i ny grunnutdanningsmodell er stipulert til 120 personer. En modell over to år vil imidlertid kreve investeringskostnader, spesielt når det gjelder øvings- og undervisningsanlegg. Hvor stor utdanningskapasitet som kreves vil være avhengig av hvordan semestre og praksis i arbeidslivet organiseres. I ytterste konsekvens må Norges brannskole utvide til det dobbelte av dagens kapasitet for at to årskull (240 personer) skal gjennomføre utdanningen samtidig. Norges brannskole må i tillegg ha kapasitet til å gjennomføre andre kurs ved skolen ved siden av fagskoleutdanningen. Det må gjøres ytterligere vurderinger om Norges brannskole, Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesentre og kommunale brann- og redningsvesen i større grad skal videreutvikle etterutdanning og spesialkurs regionalt, noe som kan frigjøre kapasitet ved Norges brannskole.

Ved eventuelt å etablere en fagskoleutdanning over 1 ½ år avhengig av semesteroppdeling og praksis i arbeidslivet vil utdanningskapasiteten ved Norges brannskole for 120 personer i utgangspunktet være tilfredsstillende. Prosjektgruppen er inneforstått med at økonomi spiller en viktig rolle i utviklingen av en ny utdanningsmodell, men ønsker å påpeke at økonomiske vurderinger ikke må gå på tvers av tilstrekkelig tid til nødvendig kompetansebygging. Investeringskostnadene vil måtte være gjenstand for ytterligere vurdering med bakgrunn i valg av utdanningsmodell.

Driftskostnader

Erfaringer fra Sverige viser at driftskostnader knyttet til deres utdanning som går over to år er SEK 400.000-450.000 pr. elev. Utdanningen i Sverige har mange likhetstrekk med forslaget til ny utdanningsmodell som prosjektgruppen legger frem. Svenske kroner har en lavere kurs/verdi enn norske kroner, men samtidig er både lønns- og kostnadsnivået for øvrig høyere i Norge. I dette tallet overfor er ikke medtatt kostnader til læremateriell, kost-, reise- eller oppholdskostnader for elevene.

Prosjektgruppen har tatt utgangspunkt i at en utdanning over to år tilsvarer en driftskostnad på NOK 400.000,- pr. elev. Fagskoleutdanning over to år for 120 personer vil da gi et årlig driftsbudsjett på NOK 48 millioner. Prosjektgruppen finner imidlertid tallet meget usikkert. En utdanning over 1 ½ år vil naturlig ha noe reduserte driftskostnader. Det er behov for en nærmere vurdering av driftskostnader ved Norges brannskole, også i forhold til annen utdanningsvirksomhet som gjennomføres ved skolen.

9.2.2 Økonomiske konsekvenser for kommunene

Kommunene vil med ny utdanningsmodell ikke lenger få reise-, oppholds- eller vikarkostnader for sine ansatte. Kommunene vil heller ikke få kostnader med å gjennomføre toårig opplæring av nyansatte i brann- og redningsvesen. Kostnadene er sterkt varierende kommunevis, men totalt sett vil kommunene få betydelige mindre utgifter. Prosjektgruppen har ikke vurdert om dagens tildelinger til kommunene for brann- og redningsutdanning skal omfordeles med ny utdanningsreform.

Prosjektgruppen ønsker imidlertid å peke på at kommunene fortsatt må påregne kostnader når det gjelder etter- og videreutdanning for sine ansatte for at disse til enhver tid opprettholde et kvalitativt og forsvarlig kompetansenivå.

Prosjektgruppen har ikke vurdert om en ny utdanningsmodell vil virke lønnsdrivende.

9.2.3 Økonomiske konsekvenser for den enkelte student/elev

Prosjektgruppen mener den enkelte student/elev selv må bekoste reise-, kost- og oppholdsutgifter på lik linje med annen utdanning lagt inn under det offentlige utdanningssystemet, for eksempel gjennom lån i Statens lånekasse. Prosjektgruppen ser det ikke som aktuelt at grunnutdanningen skal finansieres med skolepenger.

9.2.4 Økonomiske konsekvenser for leder- og gradsutdanningen

Høyskole og universitetsinstitusjoner får en «stykkpris» fra staten for hver student. I budsjettforslaget for 2007 følger det for eksempel kr 85 000,- pr. ingeniørstudent. Kr 51 000,- følger det antallet studieplasser som høgskolen har fått tildelt, mens kr 34 000,- er relatert til at studenten gjennomfører det som tilsvarer første års studium. Imidlertid vil det være ekstra kostnader hvis det må bygges opp egne spesielle kurs på høyskole/universitet for leder- og gradsutdanningen for brann- og redningstjenesten.

9.3 Lærekrefter

Den nye utdanningen vil føre til økt behov for lærekrefter og utvikling av undervisningsmetoder. Det må legges til rette for etter- og videreutdanning av dagens lærekrefter, samtidig som det fokuseres på nyrekruttering av lærekrefter til denne utdanningen. Prosjektgruppen vil i denne sammenheng spesielt understreke viktigheten av et godt samarbeid med de kommunale brann- og redningsvesen, fag- og forskningsmiljøer og høyere utdanningsinstitusjoner innen dette fagområdet, spesielt Høgskolen Stord/Haugesund som har en knutepunktfunksjon i Norgesnett innen brannvern og sikkerhet samtidig som den også har lærerutdanning.

I Sverige har innføringen av ny utdanningsmodell medført en betydelig satsning på kompetanseutvikling av lærere. I Sverige gjelder dette i særlig grad innen pedagogikk og metodikk, men også for andre fagområder. Blant annet er det i Sverige satt i gang et langsiktig utdanningsprogram for lærere i samarbeid med en høgskole.

9.4 Læreplaner

Det faglige innholdet i undervisningen er i denne rapporten angitt i grove trekk. Et sentralt element er utarbeidelse av konkrete læreplaner for de enkelte kurs og fagtemaer. Dette arbeidet bør igangsettes så snart valg av utdanningsmodell er gjort. Det er av stor viktighet at dette arbeidet gjøres i nært samarbeid mellom fagskolenivået og høgskolenivået for å sikre en god kontakt og sammenheng mellom de to nivåene. Gode læreplaner er et viktig element i søknaden om godkjenning. Arbeidet med å lage en godkjenningssøknad bør startes opp på et tidlig tidspunkt, og kan gjerne gå parallelt med læreplanarbeidet. NOKUT har for øvrig utarbeidet en egen «Selvevaluering / Søkerhåndbok» til hjelp for å utarbeide godkjenningssøknaden.

9.5 Kvalifikasjonskrav

På grunn av den foreslåtte endring i utdanningen vil det bli behov for en omfattende revisjon av kapittel 7 i Forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen. Prosjektgruppen ser for seg en betydelig forenkling av bestemmelsen av de formelle krav til kompetanse for personell i de kommunale brannvesen.

9.6 Overgangsordninger

Det er nødvendig å organisere overgangen fra nåværende etatsskolesystem til en framtidig utdanningsmodell. Et alternativ er å avslutte dagens utdanningssystem idet ny utdanningsmodell iverksettes. Det har den ulempe at det blir et opphold i utdanningen, noe som vil føre til at det opparbeides et etterslep i tilgangen på kvalifisert personell. En mer kostnadskrevende måte er å la «gammel» utdanning gå parallelt med den nye i ett, eventuelt to år. Den siste muligheten bør utredes nærmere, først å fremst ved å benytte seg av direktoratets egne skoler og de kommunale brannvesen som i dag driver kurs på oppdrag fra Norges brannskole.

Det må videre utredes hvordan overgangsordningene for personell med «gammel» utdanning som ønsker det kan gis et tilbud for å oppdatere seg til den kompetansen som ligger i ny utdanningsmodell. Det bør defineres og eventuelt utarbeides spesielle kursmoduler for dette formålet, samtidig som det gjøres vurderinger av hva det kan gis fritak for på bakgrunn av «gammel» utdanning.

9.7 Rekruttering til brannvesenet – yrkesbetegnelse

Det er etter prosjektgruppens mening av stor betydning at studentene rekrutteres så bredt som mulig. Det vises i den sammenheng til pkt. 6.2.3 om inntakskrav. Det anses som en fordel både for studiesituasjonen og for den framtidige yrkesutøvelsen at studentene rekrutteres fra forskjellige linjer i den videregående skolen og med både fagbrev og studiekompetansebakgrunn. Det er viktig at dette kommer klart fram i informasjonsopplegget for utdanningen. Prosjektgruppen har også diskutert hvilken yrkesbetegnelse som bør anvendes på kandidater fra den toårige fagskoleutdanningen, uten å komme fram til noen endelig konklusjon. Betegnelsen «brann- og redningstekniker» har vært lansert. Gruppen er også av den oppfatning at Norges brannskole er et så innarbeidet navn og merkevare at det bør beholdes.

9.8 Markedsføring

Det er alltid en viss usikkerhet ved lansering av nye utdanningstilbud om hvordan tilbudet vil slå an blant utdanningssøkende ungdom. Erfaringer fra Sverige som lanserte et lignende tilbud i 2003 er at tilbudet vakte stor interesse, noe som resulterte i svært mange søkere. I den sammenheng må også nevnes at det ble drevet en ganske massiv markedsføring av tilbudet fra myndighetens side. Det som er helt nytt i Norge er det lanseres et utdanningstilbud innen dette fagområdet og på dette nivået. Norges brannskole er i dag mest å betrakte som en etatsskole. Det anbefales derfor at det settes av midler til å utarbeide og sette i gang et informasjonsopplegg før lansering av dette utdanningstilbudet.

Vedlegg 1 – Litteraturliste

Lover og forskrifter

Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven), fastsatt 14. juni 2002

Lov om fagskoleutdanning, ikrafttredelse 20. juni 2003

Lov om universiteter og høyskoler, fastsatt 1. april 2005

Forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen, fastsatt av Direktoratet for brann- og elsikkerhet 26. juni 2002

Stortingsmeldinger

St. meld. nr. 15 (1991-1992) Tiltak mot brann

St. meld. nr. 41 (2000-2001) Brann- og eksplosjonsvern

St. meld. nr. 39 (2003-2004) Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid

NOU

NOU 1992:22, Fremtidig utdanning av personell til de kommunale brannvesen

NOU 2001:31, Når ulykken er ute

NOU: 2006:6 Når sikkerheten er viktigst

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Diverse interne arbeidsdokumenter, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Kommuneundersøkelse 2005, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap 2006

Kvalifikasjonsundersøkelse i kommunale brannvesen høsten 2005, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap 2006

Statsbudsjettet 2006, kap. 451/3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, tildeling av bevilgning
St.prp. nr. 1 (2006-2007)

Strategisk plan 2005-2008 for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap 2005

Ressursoversikt for brannvesen 2005, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap 2006

Utdanningsstrategi for virksomheten samfunnssikkerhet og beredskap, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap 2006

Räddningsverket

Förändrad utbildning av den kommunala räddningstjänstens personal, Räddningsverket 2000

Utbildning för skydd mot olyckor, Räddningsverket 2002

Utbildningsplan: Utbildning i skydd mot olyckor, 80 studiepoeng, Räddningsverket

Diverse

Hovedtariffavtale med KS for perioden 1. mai 2006 – 30. april 2008

Søkerhåndbok for akkreditering av studier på lavere og høyere grad, NOKUT, 30. mars 2006

Utdanningen av brannpersonell i Finland, brannmannen.no/Lars Brenden 2006

Nettsider

Brannmannen.no

Kunnskapsdepartementet (<http://odin.dep.no/kd/>)

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (www.nokut.no)

Norges brannskole (www.nbsk.no)

Vedlegg 2 – Investeringer ved Norges Brannskole

De investerte verdiene er indeksregulert ved hjelp av SSBs indeksekalkulator. Dette er eksklusive investeringer i utstyr.

Etablering av skoleanlegg i Tjeldsund 1979 (4 000 000 kr) indeksregulert til 2006 = 12 800 000 kr

Brannfelt, øvingsobjekter, Internater, STP, renseanlegg, verksteder og lager, infrastruktur 1981 (100 000 000 kr) indeksregulert til 2006 = 253 508 000 kr

Brannstasjon, undervisningsbygg, øvingsobjekt, internat 1993 (44 000 000 kr) indeksregulert til 2006 = 56 200 000 kr

Nytt kjøkken, kantine, dusjanlegg, WC-anlegg 1997 (20 000 000 kr) indeksregulert til 2006 = 23 600 000 kr

Stuer på internat 1 og 2 i 2000 (3 200 000 kr) indeksregulert til 2006 = 3 500 000 kr

Administrasjonsbygg, idrettsbygg, internat i 2006 = 62 000 000 kr

Brannstasjon, øvingsfelt, flysimulator i 2006 = 14 500 000 kr

Sum indeksregulerte investeringer i bygninger, øvingsanlegg og infrastruktur pr 2006 = 426 108 000 kr

Vedlegg 3 – Særmerknad fra KS

Prosjektgruppens mindretall bestående av Christine Norum, KS advarer mot å bygge opp opplæringsmodeller som blir så «spesielle» at ordinær utdanningssøkende ungdom ikke får oversikten. Det er derfor trolig mer hensiktsmessig både for utdanningssøkende, utdanningstilbydere og arbeidsgivere at utdanning for brann- og redningstjenesten føyes inn i de ordinære utdanningssystemene med ordinære inntaks- og vurderingsordninger. Forutsetninger om spesielle ordninger for brann- og redningspersonell vil trolig ikke fremme tilgjengelighet og oppbygging av mest mulig lik kompetanse og kvalitet på tjenestene over hele landet.

Utdanningsmodeller som forutsetter «fritak» eller «godkjenninger» ut over det som finnes i de ordinære utdanningsløpene bør begrenses til helt spesielle utdanningsområder som omfatter svært få ansatte eller svært spesielle tjenester.

Utdanningsmodeller og faglig innhold i utdanningsprogrammer bør utarbeides i samarbeid med partene i arbeidslivet. For fag- og yrkesopplæringen er trepartssamarbeidet godt etablert og velfungerende.

Prosjektgruppens mindretall må også påpeke at det er hensiktsmessig at reformer i utdanningstilbudene for brann- og redningspersonell må sees i sammenheng med det videre partssammensatte arbeidet på grunnlag av Hovedtariffavtalens punkt f.

Prosjektgruppens mindretall foreslår:

Prosjektgruppens mindretall bestående av Christine Norum, KS ønsker en utdanningsmodell som gjøres tilgjengelig for utdanningssøkende ungdom. Det skal være mulig å planlegge for å bli «brannmann» allerede i løpet av grunnopplæringen og være en ordinær mulighet når karriereplanlegging gjennomføres.

Det bør primært legges til rette for et **fagbrev innenfor brann- og redningstjenestene**. Fagarbeideren forutsettes utdannet etter helt ordinære utdanningsmodeller på videregående opplærings nivå med to år i skole og to år i lærebedrift/-virksomhet. Etter innføringen av Kunnskapsløftet og partene i arbeidslivets satsing på kvalitet i fagopplæringen, vil dette være den beste grunnutdanning som kan tilbys i landet. Fylkeskommunene har ansvaret for å tilby offentlige utdanninger på videregående opplærings nivå.

På det nåværende tidspunkt kan det se ut som om det er gode brannfaglige argumenter for at et nytt vg 2 «brann- og redning» bør bygge på vg1 bygg og anlegg, med kryssløpsmulighet fra vg1 elektro og vg1 idrett (+ evt vg 1 studieforberedende). Vg 3 (læretid) bør muligens også åpnes for kryssløp i den grad læreplangrupper og faglig råd måtte mene det er hensiktsmessig. Det må stilles fysiske krav til elever og lærlinger innen brann- og redningsarbeid.

Det har vært et argument mot denne modellen at det er svært krevende å finne hensiktsmessige øvelsesarenaer. Det forekommer forslagstillere at dette må kunne tilbys blant annet ved Norges Brannskole i Tjeldsund eller regionale treningssteder der det finnes kompetanse og egnede forhold. Det må i praksis bety at ungdom i vg2 brann- og redning får praksisperioder i Tjeldsund eller regionale treningssteder. Det er trolig betydelig billigere enn å etablere tilsvarende øvingsområder andre steder i landet.

Prosjektgruppens mindretall mener videre at det på **fagskolenivå** bør tilbys utdanningstilbud for spesialisering for spesielle oppgaver og funksjoner innen brann- og redningstjenesten. Tilbudene må gjenspeile fremtidige oppgaver og utvidelse av oppgaver i forhold til øvrige oppgaver innen kommunen.

Studietilbudene på fagskolenivå vil kunne ha varierende lengde, fra ½ til 2 år i tråd med fagskoleloven.

Brann- og redningshøyskole er etter prosjektgruppens mindretalls syn aktuelt på sikt. KS mener at et sekundært alternativ for grunnutdanning for brann og redning kan være høyskoleutdanning, for eksempel samorganisert med politiutdanningen. Politihøyskolens tilbud er et års studier ved skolen, et års praksis og så et års studier ved skolen igjen. Dette er en bachelorutdanning. En slik høyskoleutdanning også for operativ tjeneste, vil trolig ha mye til felles med Politihøyskolen. Det vil trolig være mulig å kunne utvikle aktuell kompetanse ved et nært samarbeid med blant annet Politihøyskolen. En brann- og redningsutdanning på høyskolenivå må ha som målsetting å

utdanne personell for ledende stillinger innen brann- og redningstjenesten både operativt og administrativt. Kravet til inntak til en brann- og redningshøyskolen kunne bli en nyskapning i Norsk utdanningspolitikk dersom inntakskravet kunne vært studiekompetanse *eller* fagbrev «brannkonstabel» uten tilleggskrav. Det må stilles fysiske krav for opptak.

Brann- og redningshøyskolen må kunne benytte øvingskompetanse i Tjeldsund eller regionale treningssteder der det finnes kompetanse og egnede forhold. Det må kunne inngå praksisperioder i brannvesenet.

Høyskole og universitetsutdanninger for ingeniørnivåene vil kunne fortsette som i dag, men forskningsmiljøene må pålegges nær kontakt med en ny brann- og redningshøyskole. På denne måten tilfredsstilles kravet om forskningsbaserte utdanningstilbud på høyskolenivå.

Fremtidig rekrutteringsbehov

Anslag gjort av Norges brannskole tilsier at det er behov for om lag 100-120 nyutdannede hvert år. Med en todeling av utdanningsprogrammene, et fagbrev og en bachelorutdanning, vil det muligens være realistisk å kunne dekke behovet. Flere fylkeskommuner vil kunne samarbeide om å tilby brann- og redningsutdanning. Vg2-grupper er gjerne på ca. 15 elever. Videre vil høyskolesystemet trolig kunne legge til rette for et tilstrekkelig antall studie-plasser.

Økonomiske konsekvenser

Prosjektgruppens mindretall understreker at alle utdanningsreformer må fullfinansieres.

Videregående opplæring er i prinsippet finansiert over fylkeskommunenes budsjetter. Det vil muligens måtte tas forbehold om ekstraordinære investeringsbehov og evt øvelsesperioder ved Norges Brannskole i Tjeldsund eller regionale treningssteder om det finnes kompetanse og egnede forhold. Brutto driftkostnad pr. elev i yrkesfaglige utdanningsprogram er om lag 110.000 kroner pr. år. Disse midlene finnes innenfor rammene til fylkeskommunene.

Kostnadene til studietilbud for fagskolene bevilges over statsbudsjettet, finansieres av studentene eller andre driver/eiere.

Ved etablering av en helt ny høyskoleutdanning innen området må det påregnes utviklingskostnader. Det finnes trolig ikke argumenter for at en brann- og redningsutdanning på høyskolenivå skal være spesielt dyrere enn andre yrkesrelaterte utdanninger som for eksempel politi, sykepleiere, el.

Skoleeier

KS er skeptisk til at et direktorat skal stå som skoleeier da dette vil forsterke inntrykket av etatsutdanning og ikke en del av det ordinære offentlige utdanningssystem. KS har derimot ikke innvendinger i forhold til hvilket departements budsjett regjeringen ønsker å sette av midler til en skole for grunnutdanning for brann og redning.

